

يوه څلوېښتي په وطن کي

(يونليک)

ليکوال

محمد معصوم هوتک

(۲۰۱۲ع)

Ketabton.com

www.hotakonline.com

زه پرد اوطن غريب بې قدره ناست يم
قدر دان ياران مي دي په قندهار کښي
(عبدالرحيم هوتک)

بسمه تعالی

۲۰۱۲ع کال د اپریل اوله دیکشنبې ورځ وه چي د ټورنټوله پېرسن هوايي ډگرڅخه مي دخپل پلرني ټاټوبي په نيت مخ پرلندن (انگلستان) ونيو. په سفرکي راسره دژوند سفرپرملگري سربېره مي مشرزی، ذکي اوکشره لور، تنکی هم راسره ول. دسفرپلان مي داسي وو، چي په لندن کي به دخپل مشرزی ددسمال مراسم تېروو اوپه دابله اوونۍ کي به زه مخ پروطن ملاتړم اودوی به "ډب زرگيه ډب" بيرته خپل گرېډلي کور(اوشاوا) ته ستنېږي.

ددوشنبې په ورځ سهاردلندن پروخت دنهوبجوپه شاوخواکي دلندن ښار دگېټويک هوايي ميدان ته ورسېدو. داکازامنواوخوربي په ليدلومي پسله شلوکلونو څخه سترگي روښانه سوې. دې خدای وهلي مهاجرت دافغانانوکورنۍ داسي سره وپاشلې چي زوی ئې له پلاره اولورئې له موره اودوستان ئې له خپلوانوڅخه په سووزره فرسخه ليري وغورځول اودبياراغونډېدلو هيله ئې "خيال و محال وجنون" ښکاري. دچا خبره، ناشکري به نه کوم، اوس هم ښه ولاړه ده، توبه ئې تربيترو، د دوستانوليدنه کتنه دزوی زېری دی. زړې کيسې - ژوندوته دسر دوعاوي - مړوته پاتاوي - غم دي خدای ليري لري، دښاديوتابياوي ټولي زموږ ددافغانې ژوندورځنۍ مسئلې دي. دغه ورځ مي په همدې ډول تېره سوه. دښپې مي نظري صاحب او باوري صاحب ته تيلفونونه وکړل اوله هغوی سره مي داسي پلان جوړکړ، چي دپنجشنبې په ورځ (داپرېل درېيمه) به په هغه غونډه کي برخه واخلو چي دپوهاند دکتور زيار صاحب دپنځه اويامي کاليزي په وياړ سربسته سوې وه اودجمعي په ورځ ماښام به دلندن مېشتو فرهنگيانو په ماښامني بانډارکي گډون کوو.

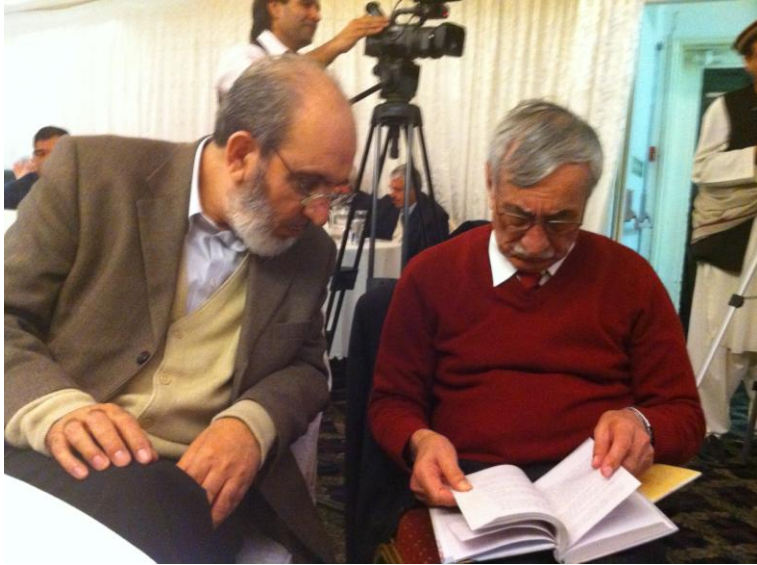
يوه خلو بښتني په وطن کي

د ابله ورځ مي د باوري صاحب په ملتيا دنظري صاحب کتابتون وکوت. ځيني پخواني نوادر ئې پکښې راغونډ کړي ول. کتابتون ئې په بېنظمۍ کي دڅښتن دخپل ژوند بڼه پوره نمايندگي کوله. ځيني سالنامې مي پکښې وکتلې اود (وېب زلميان) کتاب مي ځني واخيست. راباندي پخه ئې کړه چي سودا په مالچه ده، عوض به ئې ورلېږم. ورسره بڼه مي کړه او په زړه کي مي وويل چي دکتاب دغلاروايت خوظهيرفاريابي د خپل ديوان په ارتباط په مکه کي هم ورکړي دئ:

"ديوان ظهيرفاريابي + درمکه بدزد اگريابي"

له دغه خاص حکم څخه به عامه استفاده وکو. زما پوردي پرکارگه وي، دکارگه مرگي دي نه وي.

دپنجشنبې ورځي ته مي تلوسه وه. دزيارصاحب کاليزي ته ورنگ مي خپله فريضه گڼله. که څه هم غونډي ته نابللی مېلمه وم. خوپه دغه محفل کي زما گډون يوه فرهنگي اړتيا او يوه ټولنيزه وجيبه وه. زه دخپل استادپوهاند زيارصاحب سره پرخينو علمي مسائلو باندي دنظرڅه اختلاف لرم اودا اختلاف مي پټ کړی هم نه دئ. کتابونه، مقالې، د مقالو جوابونه او مرکې مي کړي دي. ځينو ټاکلو متعصبو کړيو زما دغه راز علمي فعاليت ته دختيځي اولويديځي لهجې ترمنځ دټکررنگ ورکړی دئ او په ناځوانۍ سره په پښتنوکي ديوبل درزاچولوله پاره لاس وپښه وهي. په افغانانو په تېره بيا پښتنوکي چي څوک دچادنظرپه باب مخالفه رايه ورکوي، نولېوني ته خدای ډول په لاس ورکي، ډېوه ئې اودسرماغزه په چپه کوه. فقط ته به وا، د سردبښمني دي شروکړه. ددغه ناوړه او کرکجن دود د ماتولوله اسسته اودپوهاند زيار صاحب د علمي کار او اوږده فرهنگي ژوند ستايني په نيامت د اپرېل پر پنځمه (۲۰۱۲ع) ټاکلي غونډي ته ورغلم.

پوهاند زیار-معصوم هوتک
(لندن-انگلستان)
۵/ اپریل/ ۲۰۱۲ع

غونډې ته زما ورتگ د پوهاند صاحب په گډون د پرو نورودوستانوله پاره د پرنګيانوپه اصطلاح (surprise) وو. د غونډې چلونکي راته هرکلی ووايه او پوهاند صاحب هم پخپلولنډو خبرو کي زماله ورتگ څخه په درنوالفاظو کي مننه وکړه. په غونډه کي مي ويناو کړه او په هغې کي مي د پوهاند صاحب داويامي کاليزي له بابته دوی اوددوی کورنۍ ته مبارکي وويله. پردغه خبره مي ډېر زور و اچاوه چي موږ افغانان بايد په علمي مسائلو کي دنظر اختلاف، خدای مه کړه، دښمني ونه گڼو او د اختلاف زغملو، اورېدلو او لوستلو کلتورته پخپلو منځو کي وده ورکړو. د پښتو ژبي او ادب په برخه کي مي داستاد علمي کارونه وستايل، هغه مي له "غره" سره مشابه وبلل او پرزياته مي کړه چي د غره لار او اړه نه وي، ځيني برخي ئې د غره د

يوه خلو بښتې په وطن کې

ختونکو پر طبعه برابري نه وي او ختونکي د ځينو ډېرو او خنډونو په ايسته کولو سره خپله لار پکښې مومي. په علمي او ژبنیو مسائلو کې مي اختلافي نظرونه د "تېز" او "انتي تېز" د قانون له مخي د تکاملي بهېرله پاره لازم وگڼل ، دنظرياتوله اختلاف څخه مي ديوه معقول "سنتيز" دراوتلواکاډميکه موضوع بيان کړه او پرزياته مي کړه چي دپوهاند صاحب ژبنۍ څېړني او پر هغو باندې د معياري ژبي فيصله وروستۍ فيصله نه ده ، بلکي ددوي دنظرياتواو مخالفو نظرونوله "سنتيز" څخه به د معياري ليکدوداو معياري ژبي آخري شکل راوړي. همدانگېر نه مي بيا د خپل علمي فعاليت له پاره "مُجوَز" وباله. ما پخپله وينا کي داهم وويله چي که زما په ځينوليکنو کي کومه داسي کلمه راغلې وي چي زما دارادې پر خلاف ئې پوهاند صاحب خدای مه کړه ، خوږکړی او متاثر کړی وي ، زه ددې حاضر مجلس په مخ کي ور څخه معذرت غواړم. په مجموع کي زما هدف داو ، چي وبښم ، زه له پوهاند صاحب سره شخصي څه نه لرم. علمي اختلاف مي يوه بشپړه طبيعي مسئله وبلله او په مثال کي مي دپتي خزاني پر سرهغه اختلاف ته اشاره وکړه چي پوهاند زيار صاحب ئې له خپل نارويزي استاد فقيد مارگنستيرنې سره لري او پټ کړی ئې هم نه دی. داچي زه به په دې پيغام رسولو کي ځونه موفق وم ، دهغې اټکل اوس نه سم کولای. پخپله پوهاند صاحب زماله خبرو څخه خوښ ښکارېدئ او څو واره ئې يادگاري عکسونه راسره واخيستل. دخپل کتاب (پښتو پښويه) نوی چاپ ئې را کړ. زه په دغه غونډه کي له خپل دغه گډون څخه ډېر راضي يم اوله نورو څخه هم غواړم چي پخپلومنځو کي ددغه راز روحيې د ايجادولو او پاللو کار ته دلومړيتوب حق ورکړي ډېرو حاضرينو په دغه غونډه کي زما گډون دغونډې د برياليتوب يو عامل وباله. دغونډې راپور په مېډيا کي لکه څرنگه چي لازمه وه ، خپورنه سواوپه پښتو سايتونو کي ئې انعکاس تت وو ، چي بايدنه وای.

يوه خلو بښتني په وطن کي

د غونډې په پای کې ښاغلي سپين تني راڅخه وغوښتل چې د بې سي راديو له پاره زما او د زيار صاحب په گډون يو ه مناظره وشمه غونډه جوړه کړي چې گوياله دې غونډې څخه به ځوانان د پښتوليکدود په برخه کې فايده واخلي. ما ورته وويل چې ماله پوهاند صاحب سره يو ځل په راديويي پروگرام کې برخه اخيستې ده چې تفصيل ئې ماخل کتاب "پرمعيارې ژبه دمعياريه ژبه يوه څېړنه" په دوهم چاپ کې بيان کړې دئ. که ځوانان علاقمند وي، هغه دي ولولي. نور نه غواړم چې د کدورتونو فضا پراخه کړم. ښاغلی اکبر کرگړچي په دغو خبرو کې حاضر وو، زما خبره تائيد کړه.

پوهاند زيار - معصوم هوتک

۵ / اپريل / ۲۰۱۲ع

لندن - انگلستان

يوه څلوېښتي په وطن کې

د جمعې په ورځ (د اپرېل شپږمه) د لندن مېشتو فرهنگيانو غونډې ته نه ولاړم، ځکه ځوانان زما د زوی د دسمال په سرېسته مصروف ول او ما د دوی له مرستې پرته د غونډې ځای ته ځان نسوای رسولای. سبا ته مې د دسمال مختصر کورنۍ مراسم ترتيب کړي ول. وړوکی، خو، له خوښيو او خوشاليو ډک محفل وو. پاک خداى دې دوى خوشاله او اوږد مشترک ژوند ورپه برخه کړي.

له مفتون صاحب سره مې په تېلفون کې څو پلا خبرې وکړې او دده له زيات ټينگار سره سره مې ونسوای کولای چې ورسره وگورم. دگران هارون خپل د ليدو ارمان مې هم پر زړه پاته سو.

د اپرېل پرا تمه مې وطن ته د سفر موزې په پښو کړې، د ژړو گلوباغ مې پر خداى وسپاره. ناصر جان ريشاته مې سپارښتنه وکړه چې د پوهاند زيار صاحب د غونډې په باب يوه ليکنه وپېاښته ورسوي. وروسته خبر سوم چې ښاغلي ټکور صاحب اطمینان ورکړى وو، چې دا کار به کوي. خوماڼې د ليکني څرک ونه موند. ښايي د پېلوڅي په پروگرام کې ئې راپور خپور کړى وي. زه د دوى له لارې کابل او بيا کندهار ته رهي سوم. په دوى کې مې د کام ايرد فترپه موندلو کې ښه پوره سرگرداني وليدله. بالاخره مې له اوو ساعتونو انتظار وروسته د سيمه ييزوخت د سهار پر دوو نیمو بجو په کام اير هوایي شرکت کې مخ پر کابل سفر پيل کړ. د چوکۍ ملگرى مې يوهراتى ځوان وو، چې د عمر زيات وخت ئې په ايران کې تېر کړى وو. پر لارې ئې ژبنې و سياسې بحثونه راسره وکړل. له پښتنو سره ئې ضدیت، له ډېر احتياط سره سره نسوای پتولای. ما په زړه کې د افغاني زلميو دا ذهانونو پر دغه راز انحراف باندې ډېر افسوس وکړ. ده ته مې د قومونو پر يووالي او ملي اتحاد باندې ښه ډېرې نصيحت وشمه؟ خبرې وکړې خو ليدله مې چې له ظاهري ښه ښه ويلو سره سره ئې د خاشې اغېزه هم نه پر درلوده.

يوه څلو بښتې په وطن کي

کابل ته دسهار پرڅلور وېجومع الخير ورسېدم او دا وار مي شپږ کاله وروسته دخپل پلرني وطن پر خاوره قدم کښېښوو. د هوايي ډگر په بې نظميو کي مي واسکت، خادر، سپيني رخچيني اوسپيني ډيري ډېر په دردو خوړل. هر چاراسره مرسته کوله او " حاجی صاحب، ايسوبيا"، " حاجی صاحبه راه بتين"، " سپين گيرې دې واله راشه" اونورد مرستي ږغونه راباندي کېدله. په زړه کي باغ باغ کېدل چې لږ تر لږه خود مهاجرت د بې هویتۍ له شواخونه څخه سمدلاسه خلاص سوم. دلته که په وطن کي له اورېدو څخه نور ډېر ارزښتونه له منځه تللي دي، دايو ارزښت، د سپيني ډيري درناوی اود مشر احترام خولا شکر پرځای پاته دی. رشتيا هم په مهاجرت کي خود ا حقيقت هره شېبه چاته ثابتېږي چي:

"پردی وطن دمیر و قدر کموینه"

له هوايي ډگر څخه مي دوتلو پلان نه درلود او تر څلور ساعته انتظار وروسته مي دکندهار پر هوايي ډگر گام کښېښوو (د اپرېل نهمه ۲۰۱۲ع). گڼه گوڼه دونه زیاته نه وه. دخپل خوريي، گلالي، په لټه کي سوم. په سترگه مي نه سو. په زړه کي مي راوگرځېدل چي نه گانه سره تېروېږ سوي نه يو. دخلکوله ټولۍ څخه يوه ځوان راباندي ږغ کړه: " هوتک صاحب په خير راغلې، بل ورسره ملگري ځوان مي له لاسه بکس واخيست اوله ميني ډک روغېږ ئې راسره وکړ. دغه لومړی ځوان کندهار مېشتی فرهنگي شخصيت ښاغلی فروتن وو، چي دکوم دوست دراتگ په انتظار ولاړ وو اوناڅاپي ئې پرما سترگي وښتلي. بکس ئې مو ترته پورته کړ او ما ته ئې دمخ په سيټ کي ځای خالي کړ. مادخپل خوريي دڅنډ خبره ورته وکړه اوده ويل "موږ دي ټول په خدمت کي يو، غم ئې مه کوه". په خارج کي د بې هویتۍ پېټی نور هم سپک سو. د بېگانگۍ روحيې داپلا ښه ټينگه خپېره پرمخ وخوړه. غاړه مي وکښه

يوه خلو بښتي په وطن کي

اودغرور احساس مي وکړ. له فروتن سره دوي نوري بښخي هم په موټرکي ناستي وې او ده په مهرباني سره ډاډور کاوه چي موري! زه دي هم دزوی پرځای يم، هرځای چي دي کور، وي رسوم دي. دې بښمونه هم بښارته دتلو امکانات نه درلودل او داسي بښکار بدل چي فروتن ځوان نن خدایي خدمتگاري ته ملاتړلې ده او بېوزلي و بې وسيلې هيوادوال په داوطلبانه توگه وړيا ترکور وپوري رسوي. پرهمت، ميرانی او عالي احساس دې برکت وي. موټرڅومره مخ ته لانه ووتللی چي زما خوري رابښکاره سو اوله فروتن او ملگري څخه مي ترمنځي وروسته خدای په امانی واخيستله او په دابل موټرکي مخ پر بښار رارهي سوم. دهوايي ميدان شاوخوا سپړکونه او ودانۍ راته نوي بښکار بدلې خونورنوغر اشنا، خاوره اشنا، هوا اشنا، دورې اشنا، مرغان او آوازونه ئې اشنا، ژبه اشنا، هرڅه اشنا خوڅېرې (چهرې) نا اشنا. کندهار خويو وخت داسي بښارو و چي دليکراج هندو خبره يوسړی به دي هره ورځ دوه درې واړه په مخه درتلئ. سهار به دي وختي دقصاب پردوکان دغوښواخيستلو پر وخت وليد، بيا به دي چار سوته دتگ په وخت کي په مخه درغلئ، غرمه به دي بيا کورته دتگ په حال کي سلامالیک ورسره وکړ، ما پښين بيا او ما خستن بيا. پخوا په کندهارکي دا خبره دعام و خاص پرځولو جاري وه چي ددې بښار اوسېدونکي که سره وپلټې، هرومرو به دي له خپلوانو څخه وي. کوچنی بښار وو، خاندانونه ئې معلوم ول، خېښۍ ئې پخپلومنځو کي وې، له ابايي کورو څخه کډه کول ئې نه خوښول، عنعنېي (دوديزه) ټولنه وه، دکوڅې مشر، دمحل سپين ږيري، دماجت ملا او امام، دناحيې مامور، نور سرکاري خلک اود حکومت کارکوونکي به هر چاپښت پر پښت پېژندل. اوس خبره داسي نه وه. دهماغه هوايي ډگر څخه راته څرگنده سوه چي ماليدلي زاړه ياپه هدير وکي دي، ياپه ليرو هيوادو کي، ماليدلي ځوانان سپين ږيري سوي اوله پېژندلو وتلي دي، بښارته له شاوخوا اولسوايو، ورڅرمه

يوه څلو پښتني په وطن کي

ولایتواو د هیواد له نورو سیمو څخه په سووزره خلک رابېدلې او په ښار کي میشته سوي دي. اوداهغه لازمي واقعیتونه دي چي جنگونه، جگړې او پرله پسې پاچا گڼستی ئې له ځانه سره لري. پښتانه وایي: په جنگو کي حلوانه وېشل کیږي.

کورته ژرور سپېدلو. خور او نور دوستان مي په لیدو ډېر خوشاله سول. دغه ورځ مي ټوله د پښو په سختو دردونو تېره کړه. د پړکيو ما هیچې مي سره اوښتي وې. نه مي په ناستي ارام کېدئ اونه په ولاړي. ما ښام ته زما د پنځو سو کالو اشنا حاجي اختر محمد خان له زوی سره یوځای کورته راغی. د پښو درد دواوي اود مالش مله مونه ئې ورسره راوړي ول. زوی ئې د نرسینګ پوهنه او تجربه دواړه لرله. زما د تکلیف سوډه په وسوه. ترڅه آرام وروسته په دابله ورځ سهار په شنه خړه سمدلاسه د مور و پلار زیارت ته ولاړم اود خپلې پلرنۍ هديرې ټولو قبروته مي ددو علا سونه پورته کړل. کندهار ته زما تر وروستي تگ وروسته زموږ په هديره کي زموږ له نژدې خپلوانو څخه څلور پنځه قبرونه زیات سوي ول. پاک خدای دي ټول وبخښي.

مسافرت هره کلي ویلو دود په پښتنو کي غښتلی دی. زموږ کورته هم دخپلوانو، دوستانو، اشنايانو، دکوڅې او محل د گاونډيانو او نورو شناخته خپلوراتگ پیل سو. زیاتره ئې زما د ارواښادي مور د پاتاله اسیته هم کورته راتلل. زما مرحومه ومغفوره مور حجانۍ بي بي حلیمه، چي موږ په کور کي (ادا) بلله، د ۱۳۸۹ ش کال د قوس پر ۲۸ مه = ۱۹ دسمبر ۲۰۱۰ع کال دیکشنې په ورځ د سهار پر څلور و بجو ولسو دقیقو په کندهار کي وفات او پخپله پلرنۍ هديره کي ښخه سوه. جنازې او پاتاته ئې له بده مرغه ما ځان ونسوای رسولای.

يوه څلو بښتني په وطن کي

په کورکي تريوڅه استراحت وروسته دخپلي کورنۍ د مشرانو د ليدو په نيامت د کندهار ښار په ختيځ کي د (عينو مېني) په نامه نوي ښارگوټي ته ولاړم. دغه ښارگوټي د فرقې د پخوانۍ سيمي پراورشوودان سوي دۍ. دودانېدلو چاري اومفکوره ئې په ځانگړې توگه د ښاغلي حميد هيلمندي، محمود خان کرزي اونورو د ابتکارنتيجه ده. دغه ښارگوټي د يوه عصري اومدني ښار ټول وسايل اوامکانات لري. منظم ښاري پلان، عصري ودانۍ، پراخ سړکونه، ښوونځي، د سپورټ ميدانونه، کلينيکونه، عصري مارکيټونه، پوهنتون اونوري لازمي ودانۍ ټولي پکښې په پام کي نيول سوي دي او ځيني خوئې بشپړي سوي لاهم دي. ددغه ښارگوټي دوهم فېزد ظاهر شاهي کانال (لو ويالې) شمال ته تر تورو غرو پوري غزېدلی دۍ. دمخکوبيه ئې فوق العاده لوړه سوي ده او ځينو کسانو ته ئې د ثروت غونډولونه زمينه برابره کړې ده. دغه ښارگوټي که له خپل لومړني پلان سره سم انکشاف وکړي اود قدرتمندانو د حرص و آز قرباني نسي، دراتلونکي کندهار پر ښکلا او مدنيت باندي ډېري مثبتې اغېزې کولای سي. د کندهار په عادي خلکو کي ددغه ښارگوټي دمخکو په باب د غصب و قبضي يو لړ کيسې اورېدلي کېږي چي د صحت وسقم معلومول ئې گرانه خبره ده خود افغانستان په جگړه جېلې ټولنه کي ددغه راز حوادثو داستانونه يونه دۍ، دوه نه دي، درې نه دي، بلکي په سوو دي. خود کندهار ښاروال ښاغلي عمر عمر پخپله يوه مرکه کي چي د ۲۰۱۲ع کال د جون پر ۱۲ مه نېټه لراوبر وييپاني خپره کړې ده، وييلي دي چي:

".... ښاروالۍ رياست په ۱۳۸۲ لمريز کال کي دغه ساحه د عينو مېني ښارگوټي لپاره خرڅه کړې ددې ساحې په بدل کي يې د ملي دفاع وزارت ته د تور کوتل په سيمه کي همدومره مخکه ورکړې ده.... له لويه سره پر دې ښارگوټي ۹۳ ميليونه ډالره سرمايه گراري سوي او وروسته بيا اته سوه ميليونه ډالره د شخصي سکتور لخوا هلته لگول سوي او پانگه اچونه پکښې سوي ده."

يوه څلو پښتني په وطن کي

زموږ د پراخي کورنۍ څخه څو کوره په همدې ښارگوټي کي اوسېږي او زه دخپل مشر اکاډزوي مولانا عبدالباري صاحب د ليدلو په نيت ورغلم. مولانا صاحب په قمري حساب نوي کلونو ته نژدې سوي دى. په ځواني کي ئې د ديني علومو زده کړي بشپړي کړي دي او د کندهار د لوى عالم او محدث ملا شراف الدين اخوندزاده عليه الرحمة او دغه راز د مرحوم چټ ملا اختر محمد اخوند صاحب له شاگردانو څخه دى. پلار ئې حاجي عبدالباقي هوتک دخپل وخت ديني عالم او د پښتو ژبي شاعرو، چي د پښتو ژبي ادبي تذکرو ئې زما د ليکنو پر بنسټ يادوني کړي دي. مولانا صاحب د ژوند په چارو کي تجارت ته مخه کړې او د علم لار ځني پاته سوې ده. تېر شل کاله ئې په کراچي ښار کي د مهاجر په توگه تېر کړي دي. په دې وختو کي کندهار ته بيرته راغلى دى، له خپل ورور او خپلو همتناکو وروڼو سره په کور کي يو ځاى اوسي او دکهولت رنځوري شپې سبا کوي. زما سره د ليدني کتنې پروخت ئې زما د يوه چاپ سوي اثر (اديب شيخ) په باب ښه د خوند تبصرې وکړې خومائې په خبرو کي د حافظې بې نظمي څو واره وموندله چي پردغه سن و سال باندي يوه طبيعي پېښه ده. زما دغه کتاب د کندهار د يوه حقدار عالم ارواښاد شيخ عبدالغفور خروټي په باب ليکل سوي دى. شيخ صاحب مرحوم د مولانا عبدالباري له صميمي ملگرو څخه وو.

دا پرېل له لسمي څخه مي کورته د کندهار د فرهنگيانو جوپې جوپې راماتي سوې. سر ئې زما پخواني اشنا او دوست الحاج فضل محمد پنهان کښېښوو. پنهان صاحب په څلو پښتو لمریزو کلونو کي دکابل پوهنتون دادبياتو پوهنځي د پښتو څانگي له فارغانو څخه دى او ښه ډېر کلونه ئې د کندهار د ښوونکو د روزني په عالي موسسه کي داستاد په توگه وظيفه سرته رسولې ده. چاپ سوي آثار لري. پلار ئې، مرحوم

يوه خلو بښتي په وطن کي

لالی ماما نورزی دکندهار له محلي شاعرانو څخه وو او غښتلي ملي افکار ئې درلودل. پنهان صاحب اوس پرکورناست دی.

په دغه ورځ د مجلس په جریان کي زما گران او مستعد شاگرد مطيع الله جان رو هيال هم کورته راغی او د پښتواکبرنامې يو ټوک ئې راوړ.

محمد معصوم هوتک - حاجي فضل محمد پنهان
(کندهار - ۱۰ / اپريل / ۲۰۱۲ع)

پښتواکبرنامه دحميد کشميري د فارسي اکبرنامې منظومه ژباړه ده چي دارواښاد ملاجانان اخندکاږ په قلم په نظم ليکله سوې او د پښتو ژبي د ځوان محقق او پږکاره ليکوال ښاغلي ډاکټر عبدالرؤف رفيقي په همت په دې شپو ورځو کي چاپ سوې وه. دغه چاپي اکبرنامه ما په کندهار کي د خپل سفر پړوخت يوڅه وکتله، چاپي تېروتنې ئې يوڅه په سترگه راغلې او کله چي کتاب زما له نورو زياتو کتابو سره د پوستې له

يوه خلو بښتي په وطن کي

لاري کاناډا ته راوړسېد، هغه وخت به که دخدای رضاوه، يوه ځانگړې ليکنه پروکړم. اوس دم درحاله ډاکبرنامې ناشر ښاغلي ډاکټر رفيقي ته ددغه مهم اثر د چاپ لوله بابته مبارکي وایم، توفیق دې رفيق او بری دې مل وي. دغه راز د پښتواکبرنامې د ناظم ارواښاد ملا جانان اخندروح ته د دوعاله خپلوفرېضوڅخه بولم. د ملا جانان اخند نور آثار هم د ډاکټر صاحب رفيقي په همت خپاره سوي دي او دلرې ئې ښه په خوندروانه کړې ده. ښاغلي ډاکټر رفيقي په دې شپو ورځو کي د سراج الاخبار د لومړي کال گڼي په ښکلې قطع او صحافت دارواښاد علامه حبيبي له ليکنوسره يوځای چاپ کړي دي. پردې چاپ هم خپله تبصره بل وخت ته پرېږدم خوناشرته به ئې مبارکي اوس ووايم.

ډاکټر عبدالرؤف رفيقي خو ورځي وروسته (داپرېل پر ۱۹مه) ماښام تيلفون راوکړ. دی له کابله کندهار ته رارسېدلی وو او غوښتل ئې راسره وگوري. زه له بده مرغه يوې مېلمستيا ته روان وم او دی په داسې چمن ته خپل کورته تلئ. دلنډو خبرو په ترڅ کي مي ډاکبرنامې مبارکي ورکړه او د بياليدو په هيله مي ورسره خدای په امانې وکړه.

دا پرېل پر يوولسمه د کندهار د تاج محل هوټل په خوشبخت سالون کي يوه واده ته دعوت سوی وم. د کندهار ښار د عمراني پراختيا و په لږ کي د ودونو سالونونه هم په عصري او مجلله توگه ودان سوي دي. خوشبخت سالون په پخواني نوي ښار کي موقعيت لري. په دغه واده کي ځوان شاعر ښاغلی بشارت هم ځان راته معرفي کړ. اشعارمې پخوا لوستي ول. په دې شپو ورځو کي ئې شعري مجموعه هم چاپ سوې وه. دېر مستعد ځوان دئ چي زه دېر اميدونه ورته لرم. گران بشارت زما د پخواني اشنا محمد موسی توخي زوی او د کندهار د مشهور فېتالر کاکو ابراهيم جان لمسی دئ.

يوه خلو بښتې په وطن کي

په داسې ځاي چي د پښتني ورځ وه، په همدې سالون کي دارواښاد شهيد عبدالاحد هيلمندې دکورنۍ ديوه غړي دواډه مراسم نيول سوي ول چي زه هم ورته دعوت سوي وم. په مراسمو کي مي ډېرشناخته خپل اوشاگردان وليدل. په هغو کي مي له حاجي رؤف جان هيلمندې، فريد ميوندي، رحيم الله هيلمندې، ډاکټر عمري (د پښتو ډگل اغا زوي)، د عالي دارالمعلمين له استاد عبدالله خان اونوروسره مي خواډه مجلسونه وکړل.

کندهاريان د جمعې ورځ له قديمه څخه په ارغنداوکي په مېلوکي تېروي. زه هم پسله ډېره وخته دارغنداوباباصاحب ته له ملگروسره مېلې ته ولاړم. ارغنداوتک شين وو. که څه هم دتوتواوالوچه وو د رسېدوموسم وو، خودهواسوروالي حاصلات يوڅه ځنډولي ول. ارغنداو ته له ښارڅخه په زرو خلک پرموتېرسايکلانو او موټروکي هره جمعه ځي. دباباصاحب دزيارت نوې ودانۍ اودتخت نورشاوخوا عمرانې ځايونه اوباغچې دگل اغاشېرزي دلاس يادگارونه دي. په دې شپوکي دباباصاحب پربرابري دارغنداوپرودباندي دښاغلي ډاکټر توريالي ويساپه تلابن يوپوخ پل هم ودان سوي دئ چي دارغنداو اوسېدونکو اونورومېله والوته ئې دتفريح اوورځنيوچارو ډېر سهولتونه برابرکړي دي.

يوه خلو بښتي په وطن کي

دارغنداوپه باغ کي زما پخواني ياران

د کندهار مستانه خلک او ځوانان امنيتي ملحوظاتو ته په بې اعتنايي سره د جمعې دورځو مېلې په هيڅ ډول نه قضا کوي.

دارغنداوپه باغ

يوه څلوېښتي په وطن کي

د ترافیکي عړاده جاتو د پېښت د ښار حالت یوڅه بې نظمۍ لري، د ترافیکي پېښې ئې زیاتې کړي دي. د ترافیکي ازدحام پرڅنگ په ښار کي د بهرنیانو د پوځي عړادو تگ راتگ هم خلکو ته خورا ډېر مشکلات پېښ کړي دي. کله چي دغه قواوي د ښار په کومه سیمه کي تېرېږي، د سیمي ټول ټیلفونونه سمدلاسه له کاره ولوېږي. تلانښه او پر سرکانونو باندې امنیتي پوستې هم د ښار د ترافیکي بې نظمۍ یو عواملو کي راځي. په ښار کي عملاً جنگي حالت محسوس دئ خو خلکو د څولسيزو جگړه ییزو شرایطو له اسیته له دغه راز حالاتو سره د تطابق فوق العاده استعداد موندلی دئ او د جدي پېښو په مقابل کي ډېرې پروا سوې دي. خورا سختې شپې وورځي په بشپړه حوصله مندي سره تېروي او په ورځني ژوند کي ئې دومره زیات توپیر نه پېښوي. افغانان په رشتیا سره سرسختي خلک دي. کشکي ئې له دغې سرسختۍ څخه ناوړه استفادې نه کېدلای.

د ښار وضعیتي ته په کتو سره څوک ویلای سي چي په عمومي توگه له فقر و بېوزلۍ او بېکاری او بې روزگاری، د چارواکو له نااهلی او بې کفایتۍ سره سره د ښار د یو شمېر خلکو په اقتصادي او مدني حالت په نسبي توگه تر پخوا یوڅه مثبت بدلون راغلی دئ. ایکاش د جگړو او باروتونو زموږ له گران هیواد څخه د ابد له پاره ورک سوې وای.

د خلکو په ژوند کي د مثبت اقتصادي بدلون پرڅنگ په کلتوري برخه کي هم ژور بدلونونه ترسټرگو کېږي. دې بدلونونو ته ناظرین له دوو زاویو څخه گوري. هغه کسان چي د کندهار پخوانی کلتوري حالت پرگران وو، دې بدلون ته د انحطاط نوم ورکوي. وایي چي موږ د پېر څلوېښت کاله پخواني کلتور درلود، د عصريت او مدنيت پر لور گامونه که څه هم سوکه او ورو ورو اخیستل کېدل، خو زموږ د ټولني

يوه خلو بښتني په وطن کي

پر مزاج برابر یون وو، د تعلیم او تحصیل مسئله دیوه منلي ضرورت په توگه زیاترو خلکو منلې وه او د ښار او شاوخوا اولسوالیو هملکان اونجونې له خومحدودواستشناوو پرته په منظم ډول ښوونځیو او بیا عالي تحصیلاتو ته روان ول، د قومي تفوق روحيې وروستی سلگي وهلې او په ورځني ژوند کي ئې مطرح کېدل دوروسته پاته والي نڅښه بلل کېدله او خلکو ځان ځني ژغوره، معنویت پر مادیت باندې غښتلی وو، په ښار کي مدني او ښاري مناسبات د پرمختگ او ودې پر لور پراخېدل، د خلکو په ژبه کي د ښاري کلتور کلمات او آداب د عامېدلو په حال کي ول، د خلکو جامې او کالي د عصر له غوښتنوسره د مطابقت پر خوا د سکښت په حال کي وې، اونور او نور. خواوس په ښار کي د کلیوالي کلتور او ژوندنښانې زیاتي محسوسي دي او پرتولنیزو مناسباتو او ژبه باندې د څلورولسيزو مهاجرت اغېزو د ښار د خلکو هغه کلتوري وضعه شاته بېولې ده، چي د منورینو دیوې پېړۍ مجادلې په نتیجه کي منځ ته راغلې وه.

خوبله ډله کسان بیا چي هرڅه د مادي منافعو په ټول تلي، دې حالت ته دیوې جدي پېښې په سترگه نه گوري او یو طبیعي بدلون ئې بولي.

ماچي د ښار له خلکو سره کتل، دهغو په ژوند کي مي د ډیورنډ کرښې هاخوا ژبني اصطلاحات، لهجوي ځانگړتیاوي، دود و دستور، کچه وړه، اونور کلتوري اثرات زیات تر سترگو کېدل او دا پدیده راته په دغه سیمه کي دا ولس دا ورځه مهاجرت پیداوارا یسېدله. د دې پرڅنگ بیا د ښار په خلکو کي د گاونډیو هیوادو د ناوړو نیتونو پر ضد د نفرت روحیه تر پخوا زیاته محسوس کېدله.

يوه خلو بښتي په وطن کي

زه چي به کله کله دخپلو خاطرو یادونو پخوانیو کلونو ته ورسره یو وږم،
نودخپل زلمیتوب دوخت کند هار به مي دزړه له کومي ویا دېدئ او په
ارمان خومي ئې یوه ورځ ترسترگو بې اختیاره او ښکي راتوی سوي.

د اېرېل پریښلسمه انجنیر شېرشاه رشاد، چي په همدغه ورځ د چاپان
له سفره راستون سوی وو، کورته راغئ. شېرشاه رشاد د علامه رشاد بابا
دریم دانشمند زوی دئ چي د علامه رشاد اکاډیمي پراختیاء سربېره په
عینومېنه کي دیوه کلینیک دچلولو او په کند هار پوهنتون کي د تدریس
چاري هم پرمخ وهي. د علامه رشاد بابا د آثارو په خوندي کولو، چاپ ته
دآماده کولو او خپرولو او دهغوی دې جوړې کتابتون په سمبالولو او
عامه استفادې ته د تیارولو په کار کي ستړیانه پېژني.

دهمدې ورځې په غرمه په عینومېنه کي زما دگران دوست حمد الله
صحاف په کور کي مېلمه وم. مېلمستیا ته ښاغلی حبیب الله رفیع او
ملگری ئې ښاغلی تدبیر هم راغلي ول. رفیع صاحب په پېښور کي د
پښتو د عالمي کنونشن غونډي ته بلل سوی وو. په غونډه کي ترگډون
وروسته کوټې ته اوبیاله هغې لاري څخه کند هار ته راغلی وو. دغه
ورځ وشپه ئې له صحاف صاحب سره تېروله او په داسې کابل ته روان
وو. دوه درې ساعته مودزړه خواله سره وکړه. مېلمستیا ته زما پخوانی
اشنا عبد الحمید پوهل هم راغلی وو. دی په کراچي ښار کي اوسي. زه
چي شل کاله پخوا په کراچي کي اوسېدل، له ده سره مي لیدنه کتنه
زیاته وه. هغه وخت ئې د شعرو یلو هڅه کوله اولیکلي شعرونه به ئې
ماته د اصلاح له پاره راوړل. د شعرو یلو لار اوس ځني پاته سوې وه
خودنشر په برخه کي ئې دغذایي رژیم په باب یو کتاب له انگرېزي ژبي
څخه ژباړلی او خپور کړی وو.

يوه خلو بښتني په وطن کي

گران روهيال په همدغه ورځ زما د يوه کتاب (پښتومتون سمېدل غواړي) د لومړي ټوک خوجلده راته راوړل. دغه اثر په داپرون کي له د لاهور له مطبعې څخه رارسېدلی وو.

د مېلمستيا په پای کي ښاغلي حمدالله صحاف دخپل خطي کلکسيون څخه د عبدالرحيم هوتک دېوان، د جانان فدوي دېوان او د آدم نومي متصوف شاعر دېوان دکتلو او چاپ ته دآماده کولو له پاره راوسپارل. د جانان فدوي او عبدالرحيم هوتک د دېوانو پاني مي سرسري واړولې راواړولې. د تصادف خبره ده چي په دواړو دېوانو کي د (هيواد) کلمې پراستعمال باندې پېښ سوم چي د وطن په معنائې راوړې وه.

جانان فدوي وييلي دي:

نه مي داغ که خپل تندي په اوږد ميني
نه ورک شوی پر هيواد يم درېدر
(د خطي نسخې ۸۸ مخ)

عبدالرحيم هوتک وييلي دي:

ځان خالص ديار پر ذکر کړه رحيمه
څه ارمان ډېر پريارانو د هيواد کړې
(خطي نسخه - ۳۰ مخ، د "پ" ردیف، د ۱۲۷۷ هـ = ۱۲۳۹ هـ ش کال استنساخ سوې نسخه)

يابل ځای:

زه رحيم په زړه خراب يم، د املا د در تراب يم
خوار غريب پرې خارا يم، د هيواد يار مي يادېري

ددغه خطي دېوان دپای پرمخ باندې دالاندي لنډۍ کښل سوې ده:

ولي به نه ژاړم عالمه
ځمادلالي په میان کښي راغله هوادونه

دپښتونخواځيني محققين له (هيواد) کلمې څخه د(وطن) معنا اخيستل نوې ايجاد سوې پدیده گڼي اودپتي خزاني دجعليت ثابتولو په ناکامه هڅه کي ئې ددليل په توگه راوړي. عبدالرحيم هوتک او جانان فدوي دپتي خزاني دليکوال دعصروزمانې خلک دي اود عبدالرحيم هوتک د دېوان دغه خطي نسخه دپتي خزاني دنشر و اشاعت (۱۳۲۳ش) تر وخت څلور اتيا (۸۴) کاله پخوا استنساخ سوې ده اوپه هغې کي د(هواد) لغت د (وطن) په معنا کارسوی دی. له موضوع سره دارتباط په خاطر بايد ووايم چي (هيواد) کلمه اوس دچا خبره په معياري ليکدود؟ کي په اوږده ياء (مجهوله ياء) سره د(هيواد) په بڼه ليکله کېږي. دغه راز ليکنه ئې زما په فکرونو پدیده اوناوړه بدعت دی چي مخنيوی ئې په کار دی.

دښادۍ ليکدود دي سي، په سفرنامه (يونليک) کي لاهم نه يم ځني خلاص. دخوشحال خان خبره "که هرڅو ئې سازومه نه سازېږي". بيرته به دخپل سفرنکل ته راوگرزم.

دعبدالرحيم هوتک دېوان ددغي خطي نسخې فوټوکاپي اودآدم دېوان اصل نسخه مي اوس (۲۰۱۲ع کال دمی دوه ويشتمه) کاناداته راسره راوړې ده او کار مي پرشروع کړی دی.

داپرېل له شپاړسمي څخه کورته دکندهارپوهنتون دمحصلينوراتگ دخپلومونوگرافوپه ليکلوکي دلازمولارښوونوپه خاطر پيل سو. ددوی مينه اوعلاقمندي اوپرځنگ ئې دمدارکواولارښوونونېستي دي ته

يوه خلو بښتي په وطن کي

هڅولم چي په شپو شپو د دغوز لميو مغزونو په لارښوونه کي خوب پر ځان حرام کړم. په دې وطن کي د ځوانو استعدادو کمي نسته، خو افسوس چي جگړې او نوري ناخوالي ئې مخي ته خنډ دي.

په دغه ورځ په ښار کي امنيتي تدابير زيات نيول سوي ول. ويل کېدل چي په لوگرو او ځينو نورو ولايتو کي وضعه ناآرامه وه. د ښارني حالات دهغو ولايتو د ناآراميو له امله احتياطي تدبيرونه بلل کېدل. خلکو د پخوا په شان خپلو ورځنيو کارو ته دوام ورکاوه خو د ښار گڼه گڼه لږڅه کمه سوي وه.

دا پرېل پړاو وه لسمه غرمه زما د اشناو د مرحوم شيخ عبدالغفور خروتي د کشر زوی حاجي ظاهر جان کره مېلمه وم. د مرحوم شيخ صاحب پر

مشر، دانشمند او شاعر زوی ښاغلي احمد صميم سربېره د کندهار نور منور او تحصيل يافته دوستان او متعلقين هم راغلي ول. د تېروختونو او خاطرو په ياد موږ پري کيسې وکړلې. د خبرو په جريان کي د ټولو حاضرينو شکايت له هغه اختناق څخه وو، چي د کندهار په محيط کي د منورينو او تحصيل يافته ووپه مقابل کي موجود وو. د تعليم او تربيه په برخه کي ئې د کندهاري زلميو د حق تلف کېدلو په باب خواشيني ښووله. په موضوع کي له شاملو دواړو مخالفو او موافقو څخه گيله من ول.

په دغه ورځ مازي گړد کندهار ځوان او مستعد فرهنگي او دولتي شخصيت ښاغلي پتيال کورته راغی د خپل ډېر اخلاص او صميميت ښوولو په ترڅ کي ئې کندهار ته زما د سفر له بابته خوشالي وښووله. د مجلس په منځ کي دروې اديبي بهېرښه ډېری غړي په گډه سره کورته راغلل. د ماښام لمونځ موږ بهېرښه د يوه ځوان غړي په امامت ادا کړ.

روهي ادبي بهرپه کندهار کي د فرهنگي کسانو د غونډې د لوی مرکز دئ. وايي چي د امرکزيه لومړي سرکي د علامه رشاد په نامه نومول سوی وو، خو وروسته ئې د ځينو مصلحتونو په خاطر نوم په روحي ادبي بهر باندې واوښت. د دغه نوي نامه نسبت ئې د افغانستان د لوی او متفکر عالم ارواښاد محمد صديق روحي نامه ته سوی دئ چي د دغه دروند پښتون نوم په حقه سره د دغسې يوه انتساب څه، چي تردې لاهم دزيات درناوي مستحق دئ. ارواښاد روحي صاحب د هيواد له سترو علمي او ادبي افتخاراتو څخه گڼل کېږي. د بهر له غړو سره مي د دوی په اووه نيزو غونډو کي د گډون وعده وکړه. دا غونډي د هري پنجشنبې په ورځ ما پښين د بهر په مرکز کي کېږي.

د اپرېل پراتلسمه د ما پښين پر درونيمو وجود استاد ډاکټر عبدالرازق پالوال کورته ترتيلفوني خبر شرط وروسته ورغلم. د استاد پالوال صاحب کور د کندهار ښار د کابل دروازې په شمالي کلا فيصل کي د پخواني پاتا و پرغاړه واقع دئ. دغه کور ئې پلرنۍ مېنه ده. داکورما پنځوس کاله پخوا ليدلی وو او اوس مي له ځينو شکلي بدلونو پرته په هماغه پخوانۍ بڼه وموند. د پاتا و پل د ښار والۍ له خوا په پاڅه شکل جوړ سوی، خوله بده مرغه د کوڅې د کثافتاتو اچولوپه مرکز باندې بدل سوی وو. زما دور تگ پر وخت د کثافتاتو له کوټي څخه دودونه پورته کېدل او داسي ښکارېدل چي کوم چا ورو راچولی وو. په دغه شان کور کي د يوه ستر افغاني محقق، توکمپوه، ژبپوه او په عالي تحصيلاتو سمبال دکتور استوگنه زموږ د جهالت ځېلي ټولني او دهغې د نااهلو چارواکو د علم د ښمنه خصلت بڼه څرگنده نمونه وه. پر تندي مي د حقارت خولې راماتي سوې او د خپلي ټولني پر خواړه بونډکيتوب مي په زړه کي په کوکارو سره وژړل. په يويشتم قرن کي د دانشمندانو دغه راز حالت علم او پوهي ته سپکاوی راته وایسېدئ، انسانيت ته په سپکه

يوه خلو بښتني په وطن کي

کتل راته ښکاره سوه اوز مودله ادعالرونکو په اصطلاح فرهنگي غټانو
 څخه مي ډېره گيله وسوه. په کارخوداوه چي دغه ستر افاضل دانشمند
 ته دنړۍ دالرونوپه دغوسېلابوکي چي پروطن رابهېږي اود څو
 حريصو کسانو جېبونه په ډکېږي، يومطمئن اودده له شان سره سم
 استوگنځی جوړسوی وای، ده ته دتحقيق اوڅېړني وسايل حتی
 المقدور برابر سوي وای، اوده خپل قيمتي وخت دکټوي په پخولو اوله
 بازارڅخه دپيازوپټاټوپه راوړلونه مصرفولای. افسوس پرداسي ټولنه
 چي هغسي دانشمند ئې، چي دپښتو-جاپاني قاموس جاپاني ليکوال
 (نواتاټخو) ئې په شاگردي باندي وياړي، خودده ورځنی ژوندپه
 دغسي خواشينوونکي حالت کي وي. دامنم چي دکتورپالوال به پخپل
 ټول عمرکي دخپلي مستغني ککړۍ په حکم چاته دطمع سرټيټ نه
 کړي، خومودته هم يوڅه انصاف په کار دئ. ما پخپل ټول عمرکي دعلم
 او دانش له څښتنانوسره دومره جفانه ليدلې وه اونه دي بياخدای
 راويني.

استادپالوال صاحب په دغه ورځ په کورکي يوازي وو. دخونود مخ په
 بړنډه کي ئې کمبله اواره کړې اودمچانوله تطاول څخه ئې دنجات په
 خاطر ځانته دزرغوني جالۍ يوه قفسچه غوندي پناهگاه جوړه کړې وه.
 په مينه اوصميميت سره ئې کورته وروبللم، مېوه ئې راته کښېښووله
 اوپه دغه اسکېرلې مېنه کي ئې دعلم اوپوهي له درانه برکت اوفیض
 څخه ښه ډېرمستفيدسوم. زمادنوي چاپ سوي کتاب (پښتومتون
 سمېدل غواړي) دنشر مبارکي ئې راته وويله. دغه کتاب په همدغه ورځ
 روهيال صاحب ورته رارسولی وو. دپښتوژبي پرخواشينوونکي حالت
 او پر ورځنيوناخالو مودزړه خروښ سره وکيښ. دقوم پرجهالت اود
 قبيلوي ذهنيت پرڅېړښت موخواشيني وښووله. زمادورځني پروگرام د
 وخت محدودوالی مودمجلس ددوام خنډسو، که نه شپې شپې موباید

يوه خلو بښتي په وطن کي

د زړه غوتي سره سپنلي وای. دخبروپه جریان کي راته څرگنده سوه چي دکتورپالوال صاحب اجتماعي ناخوالو د پړسخت خېلی دی. که زه ددوی په موقعیت کي وای، پږغرو او رودو به می مخ نیولی وای. په ډک زړه می رخصت ځني واخیست او خپل استوگنځي ته رهي سوم. له کورڅخه له راوتلو سره سم هغي دروازي ته ودرېدم، چي یو وخت پکښې ارواښاد مولوي صالح محمد هوتک اوسېدی. له دې کور سره زما دوړکتوب او زلمیتوب ټول یادونه ترلي ول. په دغه کور کي یو وخت دافغانستان په سطحه علمي هستۍ راغونډېدلې. ارواښاد وزیر محمد گل خان مومند دغه کور ته په ورو ورو راغلی وو. ارواښاد محمدا مین خوگیانی ته په دغه کور کي د عزت مېلمستیاوي کېدلې، دکابل او کندهار اعزه وو. په دغه کور کي خپله ورکه موندله او په راتگ سره به ئې خوشالي څرگندوله. خونن پکښې دکوڅي دیوه پخواني گاو دار د غواوو گورم پنډ وو!! پریوه قوم چي د غفلت دونه درانه پېڅول پراته وي، پای به ئې هرو مرو همداسي وي. حمید وایي:

ډېر زمري کړه زمانې د تماشو
ننوزي يې په غار گیدر پيشو

تر دې کور چي مخ پر شمال راتېر سوم، دشهید مولوي عبدالواسع اخند زاده کور ته ودرېدم. نا اشنا کوچنیانو ئې دکور مخي ته لوبي کولې. نه می دارواښاد مولانا عبدالخالق واسعي نوراني خبره پکښې ولیدله نه می دخپلي مورنۍ انا (نیا) اودهغي د دانشمندو خویندو ټولۍ تر سترگو سوه چی د اسماني فرشتوپه خبره ئې سپین سپین پورني پر سرو او قرآن شریفونه په غېږ کي ول او مولوي خوگیانی صاحب به د "جنتیانو" په لقب نازولې.

يوه خلو بښتي په وطن کي

تر دې درگاه هم تېر سوم، د شهيد بابا زيارت ته مي لاس پورته کړ، د احمد شاهي عصر د اشرف الوزرا وزير شاولي خان باميزي د کور دروازي ته يوه شېبه تکیه سوم، نورمي له شنوخته ډک زړه مجال رانه کړ، چي ورته تم سم، په کوڅه کي يوه خالي ریکشا راباندي پېښه سوه او دخپل استوگنځي په نيت ورختلم.

په دغه شپه چي خپلو چورتواخيستی وم، د شپې داتوبجوپه شاوخوا کي يوې درنې چاودني دچورتولړۍ راوشلوله او کورنې راولړزاوله. د کورپه کوچنيانو چيغي گډي سوې او په غغاسته مود کور زېرخانوته پناه يووړه. له چاودني سره متصل د سپکو وسلو څو ټکان هم وسول. په سيمه کي مرگونې خاموشي خپره سوه. څه شېبه وروسته مي د امنيتي موټرانو او اوروژلو موټر او ازترغوړسو. له زېرخانې راووتلم، د امريکايانو موټر هم سيمي ته راوړسېدل، الوتکي هم په فضا کي را ښکاره سوې. ترڅه آن وروسته يوونيم له کور وڅخه راووتل او معلومه سوه چي زموږ د کور پر مخامخ دکثافت دانيوپه منځ کي دووځای پرځای سوو بمونوانفجار کړی وو، چي ظاهرا څوئې انساني تلفات نه درلودل. د شپې خوب را څخه وتښتېد خود کور نور غړي لکه هيڅ چي پېښ سوي نه وي، په خرهاري بیده ول. په داسې ځای څرگنده سوه، چي د بربايې شپې چاودني د سرتلفات نه درلودل خوله کثافت دانۍ څخه غلبېل جوړسوی وو. د کندهار محلي مېدياهم په دې باب څه ونه ويل.

دا پرېل پر نونسمه غذايي تسمم راته پېښ سو. دا هغه مصيبت دی چي ما واروله خارجه ورغلي کسان زیاتره ورسره مخامخ کېږي. دوستانو دواوي کورته په منډه راوړسولې. گران روحيال هم د باران په شرب کي د شېرشاه رشادپه لارښوونه دواوي راته راوړلې. باران لوند خيشت کړی وو، خوله ده سره زما دروغتياغم وو، په ځان کي ئې ری نه واهه. د شپې له خوا د ښاغلي ويسامېلمه وم. خومادخدای په

يوه څلوېښتي په وطن کي

نعمتو کي له خالي مستوپرته په بل شي څکه لاهم ونه کړه. په دغه شپه مي له ډاکټر جبار او ډاکټر عبدالقيوم پخلا سره هم تر ډېرو کلونو وروسته وکتل. دوی هم په خورک کي د احتياط توصيه راته وکړه. د شپې تر ناوخته مو خوږ بانه اړو کړه.

په داسلامي، چي د جمعې ورځ وه، هم سر راته گنکس وو. اوبه مي ډېري ضايع کړې وې، دوستانو مي پوښتني ته ټيلفونونه را کول. د جمعې ورځ مي په کور کي تېره کړه. دارغندا ومېله راڅخه پاته سوه. په مازيگر کي حاجي ظاهر جان اوزماد پوهنتون دوختواشنا حاجي عبدالله اوڅونور زلميان کورته راغلل. د حاجي ظاهر جان زوی د کابل پوهنتون د ادبياتو پوهنځي د الماني څانگي محصل وو. د ژبي او د پښتو د اصل ونسب په باب ئې پوښتني راوړي وې. مایوڅه تفصيلي جوابونه ورکړل او د پښتني قبيلې او روايتي ريښې کتاب دوهم چاپ مي هم ورکړ. د شپې له خواحمدالله صحاف او ورور ئې سميع الله کورته راغلل. صحاف صاحب دخپل خطي کلکسيون جوړسوی کتلاک د مشورې له پاره ورسره راوړی وو. ښه پوره خواري ئې په کښلې وه. دخپلي نسخو شمېر ئې ۱۹۸ نسخوته رسېدئ چي په کمپيوټر کي ئې په ښه سليقه تنظيم کړي وې. ماددغه کتلاک د چاپولو سپارښتنه ورته وکړه. د حمدالله صحاف خطي کلکسيون په سيمه کي له غنيمت کلکسيونو څخه دئ. دی دنورو کسانو پر خلاف دخپل شخصي کلکسيون آثارد محققينو په واک کي ورکوي. داکار ئې دخوراډېري ستايني وړدئ.

زه چي د داڅو ورځو په جريان کي دکندهار له بېلابېلو خلکو او دمختلفو اقشارو سره مخامخ سوی يم، ټولوپه يوه خوله دکندهار د پخواني ښار وال شهيد غلام حيدر حميدي دکارنامو توصيف راته کاوه. دده د کاراو فعاليت، دده د پاکنفسی، دده دوطن دوستی او په کار کي د جدیت بيانونو تمام نه درلود. شهيد غلام حيدر حميدي دارغندا د

يوه څلو بښتې په وطن کي

کوهک کلي د سردار عبدالحمید خان د کورنۍ غړی وو چې د ۲۰۱۱ع کال د جولای پر ۲۷ مه نې دخپل کاريه دفتر کي دیوه ځانمرگي بریدله امله خپل ژوندله لاسه ورکړ. دده دوژلو په ورځ مادغه یادښت د ځان له پاره اخیستی وو:

" نن (۲۷ جولای ۲۰۱۱ع) د کندهار ښاروال پخپل دفتر کي د ځانمرگي بریدله امله ووژل سو. په افغانستان، خصوصاً کندهار کي له څه مودې راهیسي د دغه راز وژنولې، روانه ده. راتلونکې ډېره تیاره معلومېږي. غلام حیدر حمیدي د غلام سرور خان حمیدي زوی او ۲۵ کاله پخوا د کندهار ولایت د ارغنداب ولسوالۍ د کوهک په کلي کي زېږېدلی وو. لومړنۍ زده کړې په خپل پلرني کلي کوهک کي کړي او ۱۲ ټولگی یې د کندهار په میرویس لېسه کي سرته رسولي وې. ترهغه وروسته یې د کابل پوهنتون د تعلیم و تربیې پوهنځۍ څخه د فارغېدلو سند اخیستی وو. د کندهار ښاروال غلام حیدر حمیدي دوې لوني او یو زوی پاته سوي دي."

ښاروال حمیدي د علامه رشاد دمقبرې په محوطه کي ښخ دی. پرقبر یې شنخته ولاړه ده. پاک خدای دې وبخښي.

د اېرېل پر شپاړسمه د مرحوم عبدالباري خان اشنا لمسي د شهیدانجنیر عبدالطیف اشنا زوی محمد آصف اشنا کورته د خپل مونوگراف په باب، چي موضوع یې دخپل نیکه عبدالباري خان اشنا د علمي وادبي کار څېړنه وه، د مشورو غوښتنلو په نیت راغلی وو، ما ورته ویلي ول چي اشنا مرحوم د عکسویو قدیم البوم پخپل لاس برابر کړی وو، که ددغه البوم له عکسو څخه دخپل مونوگراف له پاره ځیني عکسونه انتخاب کړې، ښه به وي. ده راسره ښه کړه. د مونوگراف له پاره مي یې خپله یوه

يوه خلو بښتې په وطن کي

خاطره هم وروسپارله چي په مونوگراف کي ئې راوړي . خاطره مي داسي ورته ليکلې وه:

(دادشپږپنځوسو کالو زړه خاطره ده، هغه وخت زه لس کلن لانه وم، چي پلارمي د ملاگلدادکوڅي پرمخامخ د عطاري ديوه دوکان خشتن پرملا محمدنور اخند صاحب باندې شاگرد کړم. ملا صاحب زموږ د کورنۍ له نورو مشرانو سره هم محشورو او پلارمي په دغه ورځ ورته وويل: "ددغه وراره دي ديني روزنه وښوونه، ماستاسي پرغاړه واچوله". ملا صاحب په دوکان کي خپل څنگ ته کښېنولم او په ډېره مهرباني ئې نوم راڅخه وپوښت او تريو څو نورو پوښتنو وروسته ئې زما پلارته وويل چي: "شروط الصلوة وره ديه که، سرله سبادي راځي".

د تدريس دالۍ څو کاله پسې اوږده سوه.

ملا صاحب هډور، غمړنگه، لږڅه چاغ سپړی وو، په لوی بالا کرزي اوسېدئ. دغه کلی د کندهار ښار ختيځ ته د کوچني بالا کرز او بختيارو تر منځ پروت دئ، دی به سهار له کوره تر لمانځه وروسته دوکان ته پلي راتلئ. دوکان ته تر رسېدلو دمخه به ئې د کابل بازار سماوارچي ته د چايو فرمايش ورکړ او له ناوای څخه به ئې توده ډوډۍ راواخيستله. په دوکان کي به ئې تر سباني د مخه د دلائل الخيرات شريف وظيفه وکړه او وروسته به نو د دوکان په تنظيم بوخت سو.

پر دوکان به تل يو يادوه تنه سپين ږيري ناست ول او زياتره به ځوان طالبان د پوښتنو د حل له پاره ورته راتلل. ملا صاحب سربېره پردې چي د ديني علومو استاد وو، له عصري تعليماتو سره ئې هم مينه وه، خپل زامن ئې ټول په ښوونځي کي شامل کړي ول او يوزوی عبدالباري خان شناخوئي په کابل کي د ادبياتو په څانگه کي د تحصيلاتو تر

يوه خلو بښتني په وطن کي

بشپړېدو وروسته دکندهار ولايت دپوهني مدير هم مقرر سو، چي مائي په لېسه کي دشاگردۍ وياړلاره.

ملا صاحب ته هره ورځ دطلوع افغان اخبار دوکان ته راوړل کېدئ. ټول ئې مطالعه کاوه اوپه دوکان کي له ناستوکسانوسره به ئې دهغه پر مطالبو باندې تبصره کوله.

زه چي دمرحوم ملا محمد نور اخوند صاحب مهربانه رويه، حسن خلق او پر شاگردانو باندې تراندازي زياته پېرزوينه رايادوم د "هرهډې وښت ته سي" تردوعابله لويه مجراينه اود حق اداينه نسو ورته موندلای.

د تصادفاتو خبره ده، چي سرکال (۱۳۹۱ش) په حمل مياشت کي چي مي خپل پلرني ټاټوبي کندهار ته دراتگ سعادت په برخه سو، دمرحوم ملا صاحب کړوسى، دمرحوم عبدالباري خان اشنالمسى او د شهيد عبدالطيف اشنازوى، گران آصف اشنامي ليدوته راغى اود خبروپه ترڅ کي ئې پر خپل نيکه باندې دليکني (مونوگراف) يادونه وکړه. خداى (ج) دې پر همت برکت کښېږدي. داڅو کړنې مي د خپلو مرحومينو استادانو په بادورته وکښلې، چي دليکني په يوه برخه کي ئې ورسره يوځاى کړي.

محمد معصوم هوتک

کندهار - ۲/۲/۱۳۹۱ش

گران آصف اشناداپرېل پر يوويشتمه ئې دخپل نيکه په لاس ترتيب سوى د عکسوالبوم کورته راوړ. ددغه البوم ټول عکسونه خورازيات تاريخي ارزښت لري اوماپکښې دخپلي دوولس کلنۍ عکس هم پيدا کړ. کېسه داسي وه:

يوه څلوېښتي په وطن کي

په ۱۳۳۸ ش کال په افغانستان کي د صدر اعظم سردار محمد داود خان په نوبت د لومړي ځل له پاره د معلم ورځ په ټول افغانستان کي په شاندارو مراسمو سره ولمانځل سوه. په کندهار کي د دغي ورځي په وياړ د احمد شاه بابا په لېسه کي درانه مراسم جوړ سوي ول چي دوخت نائب الحکومه، محمد صديق خان وزير، د قول اردو قوماندان جنرال خان محمد خان او کندهار ښاروال محمد اکبر خان هم برخه پکښې درلوده. د مراسمو په لړ کي دده خوځي ښوونځي زده کوونکي يوه ترانه هم وويله چي د ترانې په دغه ټيم کي زه هم شامل وم. ترانه دده خوځي ښوونځي يوه ښوونکي گل محمد خان، چي د کندهار د کوچني بالا کرز او سپدونکي وو، جوړه کړې وه او موږ دده له لار ښوونې سم له موزيک سره يوځای په گډه وويله. ددې ترانې څو بڼه دي تر اوسه لاهم په حافظه کي سته. په دې ډول:

رحيم رحمانه - غواړوله تانه - لوړ تر هر چانه - افغانستان
يا ذوالجلاله - مې کړې زواله - گرزو سر شاله - موږ په هر آن
ورځ د معلم ده، معلم استاد
لوی خدمتگاره، دخپل هيواد
يو ښه پالنه - بل ئې روزنه - کړي د وطنه - دی په ښه شان

د دغي ترانې د يو ښوونکو عکس دارو اښاد عبدالباري خان اشنا، چي په دغه وخت کي د کندهار د معارف مدير وو، په ترتيب سوي البم کي له توضيح او نېټې سره يوځای موجود وو. مائي کاپي د آصف جان اشنا په اجازه له ځان سره واخيستله.

يوه خلو بښتي په وطن کي

د ترانې ويونکو د دوهم کتاردښی خوا اول تن ، چي د سره رنگ په نخښه نښاني سوی دئ ، زه (معصوم هوتک) يم چي دغه وخت دده خوځي د لومړني ښوونځي په پنځم ټولگي کي وم. د ترانې د ډلي سر تيم چي مايکروفون ته ولاړ دئ ، فتح محمد نومېږي . دی له ښوونځي څخه تر فارغېدلو وروسته څه موده معلم وو. زه چي په کراچي کي اوسېدل (۱۹۹۰ع) ده هم په پاکستان کي د مهاجرت شپې تېرولې او په سهراب گوټه کې دوکان کاوه. دده ښي لاس ته ولاړ تن گل محمد خان ښوونکی دئ. د ترانې شعر ده ويلي اود کمپوز کاري هم سرته رسولی وو. د گروپ شاته سر معلم محمد هاشم خان ولاړ دئ.

دده خوځي لومړنی ښوونځی د ميرويس نيکه له لېسې سره په څنگ کي داوسني عالي دارالمعلمين دودانی پرځای واقع وو. د لومړني ښوونځي اولېسې وداني د مجاهدينودواک موندلو په لومړي کال له بېخه ورانه سوه. اوس ئې پرځای د ښوونکو دروزني د عالي موسسې په نامه نوې څو منزله ودانۍ جوړه سوې ده. دده خوځي لومړنی ښوونځی

يوه خلو بښتني په وطن کي

وروسته د تجربوي ښوونځي په نامه واوښت چې اوس هم په دغه نامه فعال ښوونځی دی.

د اپرېل پر ۲۲ مه (۲۰۱۲ع) مي د علامه رشاد کتابتون وکوت. داکتابتون د علامه رشاد بابا په کورکي، چې د کندهار ښار په اوله ناحیه کي د سردار مدد خان چوک ته څرمه واقع دی، د علامه بابا تر وفات وروسته دده د فرهنگپال زوی استاد شیر شاه رشاد اودده د کورنۍ د نورو غړو په مرسته تنظیم او ترتیب سوی دی. د ترتیبولو په کارکې ځوان اوفعال فرهنگي شخصیت ښاغلي خلیل سروري هم ډېره خواړي کښلې ده. په دغه کتابتون کي هغه ټول نایاب کتابونه اوډل سوي او عامه استفادې ته ایښوول سوي دي، چې د علامه رشاد پخپل لاس د شپېتو او یاوو کالو په اوږدو کي برابر سوي دي. د دغه کتابتون زېرمه د ټول هیواد په سطحه کي بې جوړې ده. د علامه بابا د دغه کوربه برخه د رشاد اکاډیمۍ دفتر ته بېله سوې ده او په بله برخه کي د علامه مرحوم کورنۍ اوسي.

گران خلیل جان د کتابتون د کتابو تهیه سوی فهرست راته راکړ او هم ئې په کندهار کي زما داستوگني په ټوله موده زما د اړتیا وړ کتابونه کورته رارسول چې مابه تر استفادې وروسته بیرته ورسپارل اوده به نور نوي کتابونه راته راوړل. په دغه موده کي مي دخپل اثر (پښتومتون سمېدل غواړي) د دوهم ټوک له پاره خورا ډېر یادښتونه واخیستل. د دغه اثر د دوهم ټوک له پاره زیاتره متون ماته په کاناډا کي میسر نه ول. ماته د خپل ټول دغه سفر په جریان کي تر دغویا د ښتواخیستلو بېله غټه بریا په لاس رانغلل. که د ژوند پرمېنه وم، د دغو یادښتو د تنظیم کار به ډېر ژر پیل کړم (انشاء الله). خو تر هغه دمخه مي د (ادم) شاعر د ډېوان ترتیب و تنظیم او دخپل دغه حاضریو نلیک لیکنه په اولویتونو کي ده.

يوه خلو بښتني په وطن کي

کشکي زه په کندهار کي اوسېدلای، چي له دغه کتابتون څخه به مي د علامه بابا د ناچاپو آثارو په تنظيم و ترتيب کي ډېره استفاده کړې وای او د کارهغه ستونزي به مي ډېري کمي سوي وای چي په کاناډا کي د دغو آثارو د کمپوز پروخت ورسره مخامخ يم. اوس زما د دغو ستونزو پېټي د علامه رشاد اکاډيمي د مسئولينو په مرسته زماله اوږو څخه کښته کېږي. پرهت دې برکتونه وه.

په دغه ورځ چي مادغه کتابتون کوت، د علامه بابا کشرزوی احمد شاه رشاد هم له خارج څخه کندهار ته راغلی وو، چي تر رارسېدو څو ساعته وروسته مي په همدغه کتابتون کي ورسره وکتل.

د اسبا ورځ (د اپرېل ۲۳مه) مي ټوله په کور کي تېره کړه اوله کتابتون څخه دراورو او آثارو په کتنه بوخت وم. په دغه ورځ مي د سکندر خان خټک د دېوان د مطالعې پروخت دخپل نوي چاپ سوي کتاب (پښتو متون سمېدل غواړي) په لومړي ټوک کي د سکندر خان خټک پر شمایلنامه او پندنامه باندې د بحث په ترڅ کي خپل د تامل وړهغه برداشت ته متوجه سوم چي د سکندر خان خټک د زامنود نومونو په برخه کي مي دهغه وخت د موجودو مآخذوله مخي کړی وو. ماد سکندر خان په زامنو کي د منور په باب شک څرگند کړی وو. د دغه شک د ازالې له اسېته مي د يوې کوچنوي ليکني خاکه سره برابره کړه او گران روحيال ته مي ورکړه چي ترکمپوز وروسته ئې په تاندو ويېپاڼه کي خپره کړې. ده ته دي خدای خير ورکړي ليکنه ئې زما د خاکې له مخي تهيه او ترکمپوز او ټايپ وروسته ئې زماله غوښتني سره سمه تاندو ويېپاڼي ته ولېږله چي تاندو الوهم بې له ځنډه خپره کړه. د دغې ليکني ترخپريدو وروسته مي اوږې ډېري سپکي سوي. زه هروخت هڅه کوم چي پخپلو ليکنو کي خپل ناسم حکمونه تربل هرچا دمخه زه پخپله سم کړم. له دې کاره مي مراد دادئ چي لوستونکو ته وښيم چي زه خپلو

يوه خلو بښتې په وطن کي

ليکنوته هم هروخت په انتقادي نظرگورم اوچي وس مي وسي سم د لاسه کره کتنه باندي کوم. غلطي اونا سم حکمونه بالذات گناه نه گنم خو پرناسمو او د تامل وړ احکامو باندي بې ځايه ټينگارته د سرتېمبگۍ په سترگه گورم چي ما او نورو ټولوته دي خدای له دغه مصيبت څخه نجات راکړي (آمين).

په دغه ورځ ناوخته د کندهار ځوان فرهنگپال گران عبدالستار جان مهتابي کورته زما د ليدوله پاره راغی. ډېر اخلاصمن زلمی دی. له بدو سترگو دې خدای وساتي. دده د کورنۍ مشران زموږ په پلرنی مېنه (دملا گلداده په کوڅه) کي اوسېدل اودی هم تراوسه پوري هورې اوسي. زما سره په کاناډاکي هم هروخت تېلفوني اړيکي ساتي او د وطن په حالاتو، په تېره بيا د کندهار ښار دمخورو، عالمانو او مشاهيرو په مړي و ژوندي مي خبروي. برکتونه دې تل په برخه وي. مادخپلي پردېسۍ په ټوله اوږده موده کي د کندهار ښار له زياترو زلميو فرهنگيانو سره اړيکي ساتلي دي. د غواړيکو ساتلونه تردوی زه پخپله ډېره اړتيا لرم. زه په همدغو اړيکو باندي ژوندی پايم. دغه راز شمري اړيکي دي پاک خدای نه راباندي دروي. ما ډېره گټه پکښې کړې ده.

د اپرېل پر ۲۴ مه حميد جان هيلمندی کورته راغی. دوه ساعته مود کندهار پر حالاتو او په عينومېنه او دده پخپل زراعتي فارم او کلاکي دده پر فعاليتو باندي تود مجلس وکړ. حميد جان هيلمندی ډېر متواضع او پروطن مين سړی دی او د کندهار په باب خورا گټور نظريات او پلانونه لري. دده کمال دادی چي يوازي پر خبرو باندي اکتفاء نه کوي بلکي په عملي توگه هم د ښار په ابادۍ کي خولې تويوي. د حميد جان پلار شهيد عبدالاحد هيلمندی د شورداولي پاچا گڼتۍ په لومړنيو قربانيانو کي وو. ډېر منوراوو وطن دوست سړی وو. زموږ د کورنۍ له مشرانو سره ئې

يوه خلو بښتني په وطن کي

پېژندل ددوی پراخه کورنۍ په کندهار کي یوه مخوره، علمدوسته او منوره کورنۍ ده. ددې کورنۍ له مشرانو سره هم ما پېژندل اوله کشرانو سره ئې هم. په دې باب مي یوه کوچنوتې رساله کښلې ده، چي امید دئ ژر چاپ سي.

د اپرېل پر ۲۵مه سهار په خره په دامن اولسوالۍ کي دنجوی کلي ته د خپل مشراکاله زوی حاجي نجیب الله سره ولاړم. دنجوی کلی دکندهار ښار په ختیځ کي دکابل - کندهار د لویي لاري په جنوب کي داعظم کلا پر برابرې پروت دئ. مخکي ئې دترنک په اوبو خړوبېږي. اوسېدونکي ئې اکثریت پوپلزي دي. دنورو قومونو خال خال کورونه هم پکښې سته. دنجوی کلی پخواله ښاره ډېره لیري وتلې سیمه بلل کېدله. خواوس د ښار سیمه دونه ورنزدې سوې ده چي که حالات په همدې ډول روان وي، کال نه بل کال به دنوو پخواو عصري دانیولیکه ور ورسېږي په دغه کلي کي له پېړیوراهيسي زموږ پلرنی جايدا دپاته دئ چي سرپرستي ئې ددغه کلي دیوې اوسېدونکي کورنۍ پر غاړه ده. په تېرو شپږو کلونو کي چي زه وطن ته نه وم تللی، په دغه کلي کي ځيني مشران وفات سوي ول اودغه کلي ته له نني ورتگ څخه مي مراد د دغومتوفی کسانو کورنیو ته دفاتحې ورکول وو. متوفی کسانوته مي د مغفرت دوعاوي وکړې اودکلي پرنورو شناخته خپلومي پوښتنه و گروېږنه وکړه. دسهار نهه نیمو بجوته بیرته ښار ته راغلم.

د اپرېل پر ۲۲مه دماله جات دریگي کلاچې په سرکي دمرحوم غلام محمد خان کمیسار په کورنۍ کي یوه واده ته دغرمې له خوادعوت سوی وم. له ښاغلي حیات الله رفیقي، انجنیر شیر شاه رشاد او گران روهیال سره یوځای ورغلم. دماله جات په زړه کي یو خور اشاعرانه کور وو. دگل گلابواو چمبه گلوباغچې اودنورو گلانو په سوو گلدانۍ پکښې پرتې وې. واده ته درابلل سوو مېلمنو شمېر هم سوونوته

يوه خلو بښتني په وطن کي

رسېدئ. د ښار د خلگو دودونو مصارف اوس تر اندازې زيات لوړ سوي دي. ما پخوا داسي فکر کاوه چي د دغو لگښتونو اندازه ترهيو اددباندې په مهاجرو کورنيو کي د اسراف درجې ته رسېدلې ده. خواوس چي مي په وطن کي دننه ودونه او مېلمستياوي وليدلې، تر مهاجروئې اړولې وه. په ښاديو کي مصارف او دډوډۍ ورکړه خوزموړيو پخوانۍ دود دئ خو چي د "کُلُوا وَشَرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا" ارشاد په پام کي ونيول سي، د ټولو په خيږه تمام سي.

د اپرېل پر ۲۲ مه (د ثور اوومه) تر غرمې وروسته د اطلاعاتو وکتور په رياست کي ئې زماله پاره يوه غونډه جوړه سوې وه چي پروالي ښاغلي پوهنوال دوکتور توريالي ويسا او د ولايت پرمرستيال ښاغلي پتيال سربېره د ښار زياتو فرهنگپالو خلکو پکښې برخه اخيستي وه. غونډي ته په خاصه توگه د دکتور عبدالرازق پالوال، الحاج حيات الله رفيقي، الحاج فضل محمد پنهان، انجنير شېرشاه رشاد، ښاغلي نجيب الله هوتکي او د کندهار پوهنتون نورواستادان وراتگ او د هغوی ويناوو او دغه راز د کندهار د ځوانو فرهنگيانو مخلصانه بيانيو او ولولوز ماير او ږوباندي د احسان او منني دروند پېټې کښېښوو.

يوه خلو بښتې په وطن کي

دويناووپه منع کي دمازيگرلمانځه داداکولوپروخت دغونډی دبرخه
والودېرښت دغونډي مسئولین مجبورکړل چي درياست دودانی بل
غټ تالارته دغونډي مېزوچوکۍ اونورلوازم نقل کاندې ددغي
غونډي دويټاکوونکوټرويناوووروسته ماهم خبري وکړې اوپه خبرو

يوه خلو بښتې په وطن کي

کي مي پر نورو موضوعگانو برسېره د افغانستان پرسر نوشت باندي د
کندهار درول پراهميت باندي د تاريخي مثالو په راوړلو سره ورغېدم.

ما خپله ويناد ما بنام لمانځه د قضا کيدوله بهري رالنده کړه. ددغي
غونډي ټول جريان د کندهار تلويزيون پر پرده باندي په خوتپاله خپور
سو.

يوه څلو پښتني په وطن کي

کندهار ته زما د سفر په شپو ورځو کي به حمد الله صحاف زياتره کورته راتلی او کله به زه عینو مېني ته ورتلم اوله نورو دوستانو سره به مي دي هم ليدئ. د اپرېل پړاوو ویشتمه خبرسوی وو، چي زه په عینو مېنه کي دخپل خوريي په کور کي يم. د غرمې په شاوخوا کي ئې ځان راوړس او د یوې پښتنې شاعري شعري مجموعه ئې راته راوړه. داشاعره د زابل ولایت د شاه جوی او سېدونکې ده او حنیفه زاهد نومېږي. مجموعه مي له ځان سره کورته راوړه او څو ورځي مي ئې داشعاروله ویلو څخه خوند واخیست. کله چي د سفر په پای کي مخ پرکاناډا رارهي کېدل، دغه مجموعه مي بیرته له یوه یاد اښت سره صحاف صاحب ته ورو لېږله.

د اپرېل پړاته ویشتمه مي د کندهار د یوې محلي راډیوله خبریالانو ښاغلو وطنوال انوري سره اوږده ادبي مرکه وکړه. مرکه وال دهیلمند ولایت څخه راغلي زلمیان ول چي اوس په کندهار کي میشته دي، دارادیو "ورانگه" نومېږي چي د مسئولینو په گډون ئې د نامه په وینگ کي فشار پر لومړۍ خپه اچوي. د اناسم تلفظ د هغو تلفظي بدعتو په جمله کي راځي چي مائې یادوني پخپلو لیکنو کي کړي دي. د "دنده"، "خواله" او دې ورته نورو کلما تو فشارونه هم زموږ ویندویان پر لومړۍ هجا راوړي چي سم وینگ ئې د دوهمي هجا په فشار دی. د مرکې په ترڅ کي مي د دغه ناسم تلفظ یادونه هم ورته وکړه. مگر د اناسم تلفظونه اوس دونه عام سوي دي چي د اصلاح کولو هڅه ئې، بېرېرم چي هیڅ ځای نه نیسي.

تر مرکې وروسته چي کورته د ښار له مرکز څخه دوستان د لیدني کتنې له پاره راتلل، په ښار کي ئې، خصوصاً بیا د عیدگاه دروازي او د ولایت دودانۍ په شاوخوا کي ئې د وضعي دناارامۍ خبرونه راوړل. څرخۍ الوتکي زموږ د کورو پرسرو په ټیټه ارتفاع گرزېدلې. د ښار له نورو برخو څخه دوستانو تیلیفونونه را کول اوله کوره د نه راوتلو سپارښتنه ئې

يوه خلو بښتي په وطن کي

کوله. ماته راغلو مېلمنو هم مجلس پر نیمگور پر بښاوه او ځانونه ئې تر خپلو کور وپورې ورسول.

وروسته خبر سوم چې دوو تنو ځانمرگودولایت پردفتر برید کړی وو او د برید هدف ئې په سرسره والي وو. دواړه برید کوونکي له منځه وړل سوي ول او مړه جسدونه ئې د شپې په تلوېزیون کي ښکاره کړل. ویل کېدل چې دې دوو تنو په خپلو بوتونو کي توپنچه پټه تېره کړې وه. په پېښه کي دوه پولیس مړه او یو تن زخمی سوی وو. د پېښې په جریان کي ځینو آژانسو خبرونه خپاره کړل چې والي له خپل دفتر څخه په هلیکوپتر کي ایستل سوی وو، خو وروسته دا خبره هم د سرکاری مطبوعاتو له خوار دسوه او هم عیني شاهدانو ناسمه وبلله.

په یوه هیواد کي چې د خلو بښتو مملکتو عسکر د امنیت ساتلو له پاره حاضر سوي وي، د دغه راز پېښو پېښېدل، عامو خلکو ته د تعجب وړ ګرزي.

د پېښې په سبانه تا کړي، نه ما. د ښار خلک بیرته خپلو کارونو ته روان ول او د پرون پر حادثه باندي هر چا د خپلو شخصي دلچسپیو پر بنسټ اوږدې تبصرې کولې، خو د ژوند کارو بار د پخوا په شان روان وو او کومه جدي وقفه پکښې را نغله.

د دغې پېښې په مابنام یوه محصل د کندهار پوهنتون د ښووني او روزني پوهنځي په کلنۍ مشاعره کي د ګډون له پاره د ډلبي کارټ کور ته راوړ. پر بلنلیک باندي د دغه پوهنځي درئیس ښاغلي عبدالرحمن بابي لاسلیک لیدل کېدئ. عبدالرحمن بابي او ما په عالي دارالمعلمین کي یوځای درس لوستی دئ. دی د شهید عبدالمجید خان بابي مشر ورور او زما له صمیمي دوستانو څخه دئ.

يوه څلو بښتني په وطن کي

په دغه شپه بڼاغلې همت صاحب له کابل ټيلفون راوکړ او هيواد ته ئې زما د سفر له بابته خوښي وښووله. په کابل کي مي ورسره دلیدني کتنې نړۍ وعده مي وکړه چې له بده مرغه مي وفا پرونه کړه. ځکه په کابل کي ماصرف دوې شپې تېرې کړې او هغه هم دخپلې کورنۍ له غړوسره داسي مصروف وم، چي بل ځای ته مي دتلو مجال ونه موند.

د اپرېل پر نهه ويشتمه د غرمې پردو و بجو پوهنتون ته د مشاعرې له پاره په ريکشا کي ولاړم. دوستانو مخکي لاهم راته ويلي ول، چي مشاعرې ته د تگ وسيله به راته برابره کړي، خوماته هروخت دخپل اختيار تگ تر تشريفاتي تگونو غوره وي. په ريکشا کي د پخوانۍ عيدگاه مخي ته تېر سوم او د لويي ويالې (ظاهر شاهي کانال) پر شمالي څنډه چي اوس پوخ سرک دئ، تر پوهنتون پوري ولاړم. د پخوانۍ عيدگاه وداني چي د احمد شاهي عصر له يادگارو څخه وه، اوس د محمود طرزي په نامه يوه لېسه پکښې تاسيس سوې ده. د عيدگاه لويديځ ته د سرک پردواړو غاړو دوکانونه ودان سوي دي.

د پوهنتون په دروازه کي مي هم پيره دارته ځان وروڼه ښود. هغه تر تلانۍ وروسته راته وويل چي "حاجي صاب، دغه سرک سيده واخله، يو څوک به د مشاعرې ځای دروښي". تر ښه اوږده پياده مزله وروسته د ښووني او روزني پوهنځي رياست ته، چي په دوهم پورکي وو، وروختم. د پوهنځي رئيس عبدالرحمن بابي مي له نژدې شلو کالو وروسته وليد. زما په ليدوسره له ځايه اوچت را ولاړ سو او د محبت و صميميت ټينگ روغېر موسره وکړ. ورو ورو نور دوستان هم راپيدا سول. د پوهنتون رئيس بڼاغلې توتا خېل، مرستيال ئې بڼاغلې عبدالنواب بالا کرزی او نور استادان درياست اطاق ته راغلل. ترچاپو چنلو وروسته د مشاعرې سالون ته چي دنوي عيدگاه دودانۍ په يوه څنډه کي واقع وو، ولاړو. دغه سالون اصلا د محصلينو د ودۍ خوړلو ځای دئ.

يوه خلو بښتې په وطن کي

مشاعري ته د پوهنتون ډېری محصلین راغلي ول او مشاعره د مازيگر تراذانه پورې روانه وه. زه ئې دوه واړه سټېج ته وروبللم او ځينو محصلينو ته ئې سوغاتونه هم زما په لاس ورکړل. تر مشاعري وروسته د پوهنتون رئیس او نور مقاماتو د پوهنتون دفعا لیتوپه باب د محصلينو په مخ کي تفصیلات راکول.

د مشاعري په غونډه کي ښاغلي سید حبیب الله روحاني دخپلو اشعارو دوې چاپي مجموعې راکړې.

زه چي د شپې کورته راغلم، جیبي تېلفون ته مي یوه نامعلوم شخص، چي ځان ئې د پوهنتون محصل راته وښود، تېلفون راوکړ او راته وئې ویل چي موږ محصلین خورا ډېري ستونزي لرو او د مقاماتو ننۍ خرگندوني ټولي دمنلونه دي. د پوهنتون د تشنابونوړه حالت ئې د شکایتوپه سرکي راته ووايه. د دغه حالت او بدبویی شاهدزه پخپله هم وم. مسؤلومقاماتوهم دمسلې جدیت مانه او په ټینگه ئې راته وویل چي ددغي معضلې دحل په لارکي ئې هڅي رواني دي.

يوه خلو بښتني په وطن کي

د اپرېل پر دېرشمه (۱۳۹۱ ش کال د ثور يوولسمه) د سهار پر اته نيمو بجوله استاد حیات الله رفيقي او د حضرت ولي سره په عینومېنه کي د ملالۍ په نامه دنوي پوهنتون د پرانیستلو غونډي ته ورغلم. بلنلیک ئې تېره ورځ د کندهار پوهنتون درئيس ښاغلي طوطا خېل له خوا راسپارل سوی وو. په غونډه کي محمود خان کرزی او نور لویان هم ناست ول. ملالۍ پوهنتون یو شخصي پوهنتون دی او ماوارېدل چي مالي چاري ئې په محمود خان کرزي پوري اړه لري.

د غونډي په پیل کي د دغه پوهنتون ټاکل سوي مشر پخپلو خبرو کي په تکرار سره د اټکي بیان کړ چي دی په ټول کندهار کي وگرزېد، خود دغه پوهنتون د بورډ له پاره ئې یو پوهاند ډاکټر لاهم پیدانکړ. له ناچاری څخه مجبور سوچي د بلي سیمي کوم پوهاند ورته ومومي. دغه مکرره او دردونکې یادونه پر ما باندې لږ څه درنه سوه او خپل شاگرد پوهنوال ډاکټر عبدالواحد وثیق ته مي، چي څنگ ته مي نژدې ناست وو، د زړه له درده، خو ظاهر اُ په ټوکوو ویل: "ډاکټر صاحب پر داپوهاندي مو یو څه چټک کار وکړئ او دغه علمي رتبه تر لاسه کړئ، چي له دغه راز پېغور څخه خو خلاص سو!" ده ډاډار کړ چي پر تېسس باندي کار کوي او د دفاع له پاره ئې چمتو کوي. پوهنوال ډاکټر وثیق دلېسې په ټوله دوره کي زما ډېر لایق شاگرد وو.

دغه ټوله ورځ زما په ذهن کي د میرزا عبدالقادر بیدل (۱۲۴۴ - ۱۷۲۰ ع) دغه لاندي شعر هیسته و دورې کېدی:

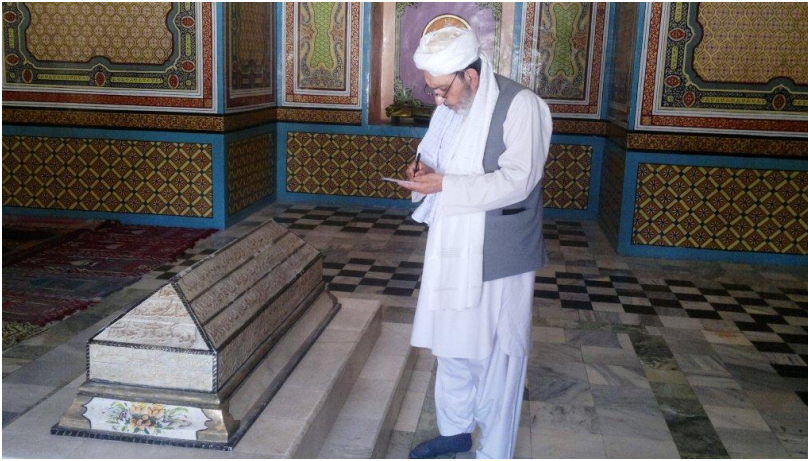
یاد آن فرصت که عیش رایگانی داشتیم
سجده ای چون آستان، براستانی داشتیم
یاد آن سامان جمعیت، که در صحرای شوق
بس که می رفتیم از خود، کاروانی داشتیم
یاد آن سرگشتگی، کز بستنش چون گردباد

يوه خلو بښتي په وطن کي

در زمين خاکساري، آسماني داشتيم
 گرد آسودن ندارد، عرصه جولان هوش
 رفت آن کزيخودى، ضبط عناني داشتيم
 دست ماودامن فرصت، که تيرناز او
 در نيستان بود، تا ما استخواني داشتيم
 ذوق وصلی گشت، بـسـرقِ خرمن آرامها
 ورنه مادر خاک نومیدی، جهاني داشتيم
 ای برهن، بيخبر از کيش همدردي مباح
 پيش از ين ماهم، بت نامـهـرياني داشتيم
 هر قدر او چهره می افروخت، مامی سوختيم
 در خور عرض بـهـار او، خزاني داشتيم
 در سـرـر اـه خيالش، از طپيدنهای دل
 تاغباری بود، ما بر خـود گماني داشتيم
 دست ما محروم ماند، آخر ز طوف دامنش
 خاک نم بـوديم، گرد ناتواني داشتيم
 روز وصلش بايد از شرم آب گردیدن که ما
 در فراقش زندگي کـرديم و جاني داشتيم
 خامشي صد نسخه آهنگ طلب، شيرازه بست
 مدعا گـم بود، تا ساز بياني داشتيم
 شوخی رقص سپند، آماده خاکستراست
 سرمه سايی بود، اگر ذوق فغاني داشتيم
 جرأت پرواز هـر جانيست "بيدل" ورنه ما
 در شکست بال، فيض آشياني داشتيم

ددغي ورځي دنا مېنډيو درد مي دراتلونکي وخت د اميد په پټۍ باندي
 ټکور کړ او يوڅه په آرام سوم.

دهمدې ورځي په غرمه په ماله جات کي بيا يوه واده ته خبر سوې وم.
 واده ته تر تگ دمخه د حاجي ميرويس نيکه زيارت ته ولاړم. تر زيارت
 کولو وروسته مي د قبر د ډبري ليکنه رانقل کړه.

دميرويس نیکه د زیارت د کتیبې لیکلو پروخت

دغه کتیبه په ۱۳۱۱ ش کال لیکل سوې ده. دکتیبې لیکدود د وزیر محمد گل خان مومند له خوا ایجاد سوې رسم الخط دی، خو په محوري افعالو کې ئې د (ش) پر ځای (س) کار کړی دی او دا کار پر دې خبره باندې دلیل کېدلای سي چي وزیر صاحب مرحوم هم په دې برخه کې د (س) او (ش) دواړو کارول صحیح گڼل. دا کتیبه چي ځینې توري ئې ماپه اوسني مروج لیکدود را اړولي دي، داسي ده:

" دامرقد د ښاغلي توريالي پښتون او محرک د آزادۍ د پښتانه مرحوم حاجي ميرويس خان نیکه هوتک دی چه پره دي ئې له خپلي ښادمني مېني په مېړانه وويستل او پښتانه ئې له استیلا څخه د متجاوزينو ازاد کړه اته کاله ئې حکومت وکړ او په کال ۱۱۲۷ هق یوزراووه ویشتم قمري کال کې دهجرت وفات سوې دی. پخوا هم خورامنا سبه لوحه ئې درلود مگر په وخت د تجاوزات دا جانبېه او جگړه لوحه ئې ورکه سوه. په کال ۱۳۵۱ هق ۱۳۱۱ هـ ش په دریم کال د سلطنت دا علی حضرت پښتون محمد نادر شاه په توجه د ښاغلي پښتون محمد گل خان مهمندرئیس تنظیمه د قندهار په یادگار د حمیت اولورپو خدمت د دې ننگیالي پښتون

يوه خلو بښتي په وطن کي

اوبناغلي نيکه اودپاره داحياء د ملي افتخاراتو بيا د امر قدنوی ودان
اوتعمير او احاطه ئې ارت او يوه باغچه ورته سازکړه سوه اودالوحه د
رياست بلديه له خوا وليکل سوه.

دننگ ټوټه به مي هر هډوي
چه پس له مړيني مي پرگوراسي مينه "

په دغه ورځ مي دخرقې مبارکي ترزيارت وروسته دمازيگرلمونځ د
لوی احمدشاه بابا دمقبرې پرتنگاچه اداکړي اودمعاصر افغانستان د
بنسټ ايښوونکي پاک روح ته مي دمغفرت اودزمانې له مصائبو څخه
د افغانستان دنجات له پاره ډېري دوعاوي وکړي.

دلوی احمدشاه بابا مقبره

ترهغه وروسته مي دلوی احمدشاه بابا دمقبرې شاوخوا دځينو
قبرو شنختي وکتلې ، خو د وخت دتنگوالي له اسسته مي
ددغو شنختو درانقلولو کار بل وخت ته پرېښوو.

يوه خلو بښتې په وطن کي

دمی پراوله (۲۰۱۲ع) د شپې له خواد حاجي محمد ولي خان کره په عینو مېنه کي مېلمه وم. ډېر خلک ئې خبر کړي ول. د کند هارد بڼووني او روزني رئیس ښاغلی صافي صاحب اوملگري ئې هم دعوت کړي ول. د کند هارد بڼووني اوروزني په برخه کي موبنه ډېر بیانونه سره وکړل. په دغه مېلمستیا کي مي ځيني دوستان له ډېرشو کالو وروسته ولیدل.

په داسې بڼې د سور غراخبار همکار ښاغلي عبدالواسع هڅيال د مرکې له پاره تېلفون راوکړ. تر یو لېسر گردانیو وروسته ئې کورته ځان راوړس او مفصله مرکه مي ورسره وکړه. دخپل ژوند پر لور وځوړ او د پښتو ژبي پر لیکدود مواوډ بحث وکړ. وعده ئې راسره وکړه چي تر خپرېدو دمخه به ئې یو وار زما تر نظر تېروي.

عبدالواسع هڅيال د کند هارد مشهور محلي شاعر ملا عبدالمنان اخوند لمسی دی. زما څخه ئې دخپل مورني نیکه، ملا عبدالمنان اخوند دېوان د چاپ په باب پوښتنه وکړه، ډاډمي ورکړ، چي دهغه دېوان دکار هغه برخه، چي په ماتي اړه درلوده، بشپړه سوې ده. دېوان مي تصحيح کړی دی او سريزه مي ورته کښلې ده. نور د چاپ انتظار کاږي.

دمی پردريمه (دغوايي ۱۴مه - ۱۳۹۱ش) د کند هار په عالي دارالمعلمين کي مشاعره ترتيب سوې وه. گډون مي پکښې وکړ اولنډه وينا مي هم وکړه. په هغې کي مي دخپل تعليمي جريان په باب، چي د هغه وخت په ده خوجه ښوونځي کي مي کړی وو، ځيني خاطرې بيان کړې. ده خوجه ښوونځی د همدې اوسني عالي دارالمعلمين پر ځای ودان وو. محترم پالوال صاحب مشاعرې ته ناوخته راوړسېد. په دغه مشاعره کي مي خپل همصنفي، فضل محمد خان پسله خلو بښتو کالو وليد. دی اوس په تجربوي ښوونځي کي سر ښوونکی دی. د زلميتوب د

وخت عکسونه ئې چي گډموسره اخيستي ول، ورسره راوړي ول. د هغود رابښوولو پړوخت ئې د پخوانيو وختوپه ارمان په سترگو کي اوښکي ودرېدلې.

د مشاعرې له نيمايي څخه د عبدالواسع هڅيال په ملگر تيارو هې ادبي بهېر اووه نيزي غونډې ته ورغلم. د بهېر غونډې د کارېز بازار په يوه کور کي کېږي. موږ درسېدلو پړوخت د بهېر غونډه پيل سوې وه او د يوه زلمي شاعر پر شعر باندې بحثونه روان ول. د دغه شعر د مطلع يونيم بيتي داسي وو: "خاني نه غواړم فقير يم ستاله پاره"

د کره کتنې په پای کي ما اوږده وينا وکړه. د ژبي پر عمومي قوانينو، د واحد ليکدود پراوسني حالت، د ژبي په گرامر کي داوازو پرېرول، اودا چي گرامر داوازوله مخي جوړېږي نه د ليک له رويه، داچي ليک وروسته دئ او د ژبي قاعدې ترهغه وړاندې جوړې سوي او بشپړې سوي وي. د دې موضوع له يادولو څخه مي مراد دا وو، ځيني کسان چي د کلماتو د جمع قاعده داوسني ليکدود له مخي د کلماتو د پای د (ه) له رويه ټاکي، تېروتلې دي او د ژبې له عمومي کلياتو څخه سرغړونه کوي. دغه راز مي د (چې، چي - مې، مي - کې، کي) په برخه کي دا وېږدې (ياء) د عامېدلو پرتاريخي لرليد روڼاواچوله او هغه مي د هندي اوارو ژبو اغېزه وبلله. په خبرو کي مي د ځوانانو ترمنځ پريووالي اوږديان وکړ، د هغه په ترڅ کي مي هغو شيطاني توطئوته هم اشاره وکړه چي غواړي پښتانه پخپلو منځو کي سره واچوي او سره بېل ئې کړي. د وينا په پای کي مي د دوی ځينو پوښتنوته جوابونه ورکړل او د بهېر په بله غونډه کي مي د گډون په وعده رخصت ځني واخيست.

يوه خلو بښتني په وطن کي

د بهر د غوندو دغه تالار د ادبي ستورو په عکسونو ښکلی کړه سوی وو. د علامه رشاد بابا عکس پکښې نه وو. ما پر دغه غفلت باندي اعتراض وکړ او په دې باب مي هيڅ راز پلمه موجه ونه بلله.

د بهر د دغي غونډي د برخه والو له خولومي خوځو واړه واورېدل چي زماله څرگندونو څخه ئې ډېر رضائيت درلود.

په دابله پنجشنبه په کورکي په دې نيامت منتظر ناست وم، چي له بهر والو څخه به مي يو څوک غونډي ته بوزي، ځکه زه د ښاردنو وکوڅو او ودانيو له اسيته په دغه سيمه کي بلدنه وم چي پخپله ورغلی وای، خو څوک راغله او په غونډه کي دنه گډون ارمان راسره پاته سو. زما د سفر په پای کي چي بهر وال کورته راغلل، هغو ته مي د موضوع بيان کړه او داسي راته ښکاره سوه، چي په دې باب د تفاهم نيمگړتيا اغېزه کړې وه او دوی زما د انتظار له بابته ډېر متاسف سول او عذر ئې وغوښت. گران هڅيال ته دي خدای خير ورکړي د بهر له غونډي څخه ئې ترغيڼو مېني پوري زه پخپل موټرکي ورسره بوتلم. په دغه شپه د ښاغلي کا کا اسد الله خان کره مېلمه وم. پر نور و مېلمنو سر بېره صحاف صاحب او گران رو هيال هم راغلي ول. د مجلس په جريان کي کا کا اسد الله خان يو شمېر خطي نسخې را ښکاره کړلې. په هغو کي د تهذيب الواجبات يوه خطي نسخه هم وه. ماته د انسخه اشنا غونډي و ايسېدل. کا کا راته وويل چي کابل ته يو چاله پېښوره راوړې وه او ده په پيسو ځني اخيستي وه. نسخه چي ما وکتله، راته څرگنده سوه چي داهماغه نسخه وه چي د مولوي صالح محمد خان په کتابخانه کي ساتله کېدله او د نسخود مهاجرت په لړ کي تر پېښوره او کابله پوري رسېدلې او بيرته خپلي اصلي مېني، کندهار ته راستنه سوې وه. دا خبره مي له حاضر مجلس سره شريکه کړه چي د حاضرينو له خوائې د موافقې اړخ يو څه کمزوری راته ښکاره سو. وروسته چي مي نسخه پاڼه په پاڼه واپړوله راواړوله، د

پانوپه منع کي مي يوليک وموند چي زماداکا (تره)، حاجی عبدالباقي له خوامولوي صاحب مرحوم ته ليکل سوی وواو دليکلو نېټه ئې، که مي حافظې غلطې نه وي کړې، يوزرودرې سوه اووه ويشت لمریزکال وو. په دغه ليک کي زموږ د کورنۍ دنارینه او ښځمنو نومونه راغلي ول چي دسلام رسولوپه نیامت ليکل سوي ول. ليک مي کاکاته دخپلي خبري داثبات په خاطر ورکړ او دساتلو سپارښت مي پروکړ. څو ورځي وروسته چي بیا داکا اسدالله کورته ورغلم، ليک ئې رابڼکاره کړ چي پریوه بل کاغذباندې ئې دلانښه ساتني په نیامت سربین کړی وو او د کاغذپرشانې دهغي شپې ټول بیان او دنسخې په باب زما معلومات پخپل خط ليکلي ول.

کاکا اسدالله خان دکندهار په فرهنگي کسانو کي دقدرو پسرې دئ چي د خپلي سرمايې ښه ډېره برخه ئې دهیواد دورکوسو کتابوپه بیرته موندلو کي لگولې ده اولگوي ئې. دده په لاس موندل سوي نایاب کتاب، دسیدجمال الدین افغان تتمه البیان فی تاریخ افغان پښتو ترجمه ماڅو کاله دمخه چاپ ته تیاره کړه او په جرمني کي دافغاني کلتوري ټولني له خوا چاپ سوه. دغه کتاب اوس دکلتوري ټولني په موافقه دکندهار داطلاعات وکلتور ریاست په همت دوهم وار چاپ سوی دئ.

دمېلمستیا په داسبا، دجمعې په ورځ ارغنداوته ولاړم. ټوله ورځ مي په باغ کي له خپلو پخوانیو ملگرو سره تېره کړه. توتوسپینه دانه اچولې وه، خودراتک وهلونه وه. دانارو درختي په سرو گلانو پټي وې. د ارغنداونداناره ډېره په زړه پوري وه. مازیگر رودخانې ته ورشوه سولو. پررودباندي نوي جوړسوي پله ته ولاړو. دخلگودزیاتي گڼه گوني له اسیته ډېرپاته نه سولو. دارغنداوپه رودکي دسړکال دبارانوله اسیته ښه ډېري اوبه بهېدلې او دکال دابادی زېری ئې ورکاوه. دکندهار باغ

يوه خلو بښتني په وطن کي

والا په تېرو څو کلونو کي د سرپرستو چکاليوله اسیته ډېر تاواني سوي ول او د دې وچکاليو اغېزو عام اولس ته هم تاوانونه رسولې ول. سړکال بدنه وو. دخلکو امیدونه زیات ول.

پریو قوم چي د جگړو مصیبت نازل سي، پرڅنگ ئې اسمان هم ورسره مرورسي. زموږ د هیواد په جگړو کي رالوی سوي نسل ته دغه ترڅه واقعیتونه څو اواره په اثبات رسېدلي دي. پاک خدای دي د سولي او آرامۍ کلونه یو وار بیا پر دغه دردېدلي، ځورول سوي او کړېدلي ملت باندي راولي.

د کند هار په اوسنیو تعمیراتي پراختیاوو کي د دغي سیمي د ځینو مشاهیرو قبرونه لاندې سوي دي. ماته د ځینو زلمیوله خوا وویل سوه چي د پیر محمد کاکړ قبر دیوې ودانۍ په منځ کي راغلی دی او گویاله منځه تللوی په حال کي دی. دا خبره ماته د زیاتي خواشینۍ اواندېښنې وړوگرځېدله. د دغه قبر اونور وماته معلومو قبرونو د لیدني کتنې تلابن مي شروع کړ. گران ستارجان مهتابي راته وویل چي د پیر محمد کاکړ قبر پاته دی، خو څرنگه چي څنگ ته ئې یو حمام جوړ سوی دی او د حمام د بدرفت اوبه د قبر پر لور بهېږي، ځکه ئې نو د قبر دله منځه تلو امکانات برابر کړي دي. د قبر د موقعیت په برخه کي باید ووايم چي د حضرت جې بآباد زیارت ترکوڅي چي پر عمومي جاده باندي لويديځي خواته څوک ولاړ سي، یوه کوڅه مخي ته راځي چي عمومي هدیرې ته وتلې ده. د پیر محمد کاکړ قبر په دغه کوڅه کي واقع دی.

ستارجان مهتابي ته مي سپارښتنه وکړه چي د دغه قبر عکسونه برابر کړي. په دغه وخت کي زه کاناډا ته راغلم. له دې ځايه مي بیا له گران مهتابي سره د تېلفون له لاري خبري وکړې. هغه ته دي پاک خدای

يوه خلو بښتې په وطن کې

برکتونه ورکړي، دغه عکسونه ئې له ليک سره يوځای راولېږل چې زه
ئې ديونليک درنولو ستونکو ته جنساً وړاندي کوم:

Date: Fri, 15 Jun 2012 04:31:36 -0700

Subject:

From: satar.mahtabi@gmail.com

To: mhotak@hotmail.com

سلامونه نیکې هیلې محترم استاده لوي څښتن دي وکړي چه جوړ اوروغ به یاست
هغه تصویرونه مي درته ولېږل امید سته چه ترلاسه به یې کړي اوبله خبره دپیرمحمد
کاکی قبرپه بشپړه توگه له منځه تللي دي که توجه ژر ورته ونسي شاید دقبرنښاني
ټولي ورکي سي حال داچه څلور کاله مخکي په ډیر زیار سره موږ دکندهار ټلويزون له
لاري ده ډیرو مشاهيرو چه نومونه یې ورک سوي وه پیدا اوترڅنگ مو ده دوي
قبرونه پیدا کړه چه له هغو دجملي څخه یو هم پیرمحمد کاکی وچه هغه وخت مو
عبدالمجید بابي ته وویل هغه قسم راکړي چه موږ دچای پیسې هم نه لرو چرته
دقبردجوړیدو لپاره یوه کال دمخه مو داموضوع بیاراپورته کړه رپورټ موپري جوړ
کړپتیال هم پیسې نه درلودي کندهاروالي او ښاروال ته مو وویل ورسته هغو دغه
حمام چه قبرته یې پوره زیان رسولي وبند کړ ښاروال موشهید سو والي صاحب تر
اوسه څه نه دي کړي سلام کرزي، شمس الدین کاکی، ملامحمد عیس، محمد عمر
اوداسي ډیري قبرونه موپیدا کړه په سندرغاړو کښي شامحمد، اغامحمد، ولي
محمد، اوډیري داسي نورما دلامحمد عمر اوملامحمد عیس اخند په اړه ډیرڅه
واوریدل دتلويزون لیدونکو ته مي ده دوي دشخصیتونودښه پیژندولو لپاره مي ډیر
معلوماتونه ټول کړل په اړمي مي ډیري ستړیاوي تیري کړي یوازي کس زه وم ده
دوي دواړو عکسونه مي دښاروالي دلاري دتذکیرودامریت څخه ترلاسه کړه هغه
تذکیري چه دوي ته ورکول سوي وي هلته مي ده دوي عکسونه پیدا کړه اوعکاسي
مو کړه محترم استاده نور دي وخت نه ځایه کوم پرلوي څښتن دي سپارم هرخدمت
ته دي زه دورځي په شپه خوشحاله یم چه وي کړم درته ستا دامر به تمه یم په درنښت

عبدالستار

په لاندي عکس کي دښي لاس قبرچي ددېوال څنگ ته واقع دئ، د
پیرمحمد کاکی قبر دئ.

زه ددې ليکني له لاري دکندهار له دولتي مقاماتوڅخه په ټينگه غوښتنه کوم چي ددغه قبرغم وځوري. لږترلږه دي يو کوچنوتې شنخته ورته وليکي او پر شاوخوا دې يوه پنجره راوگرځوي.

دخپل تلاښ په برخه کي دفاضل کندهاري مولانا حبيب الله اخندزاده (مشهور په حبو اخند زاده) دقبر په باب تشويش راولوبد. ځکه دغه قبر د پخوانۍ عيدگاه ختيځ ته دسړک پر غاړه واقع وو. ماچي اوس ليدل چي ددغه سړک پر دواړو غاړو باندې دوکانونه ودان سوي دي اووېرېدم چي دغه هديره هم لاندي سوې نه وي. په دې لړکي مي دشهيد عبدالواسع اخندزاده لمسی دمرحوم عبدالباري اخندزاده (واسعي) کشر زوی شاه جان کور ته راوغوښت. ددوی ددهرې پوښتنه مي ځني وکړه. دخوشالۍ خبره وه، چي دده له ويناسره سم، دغه هديره په تعميراتي برخه کي نه ده راغلې اوله سړک څخه دختيځ پرلور دمانده پر شرقي څنډه پرته ده. د حبواخندزاده قبر په هديره کي

يوه خلو بښتني په وطن کي

معلوم دئ، لوی قبر دئ او توري ډبري پراچول سوي دي. ددغي هديرې لويه نښاني داده چي د مرحوم عبدالباري اخندزاده واسعي قبر شنخته لري او ددې شنختي له رويه د جواخندزاده صاحب قبر هم له چاڅه نه ورکېږي.

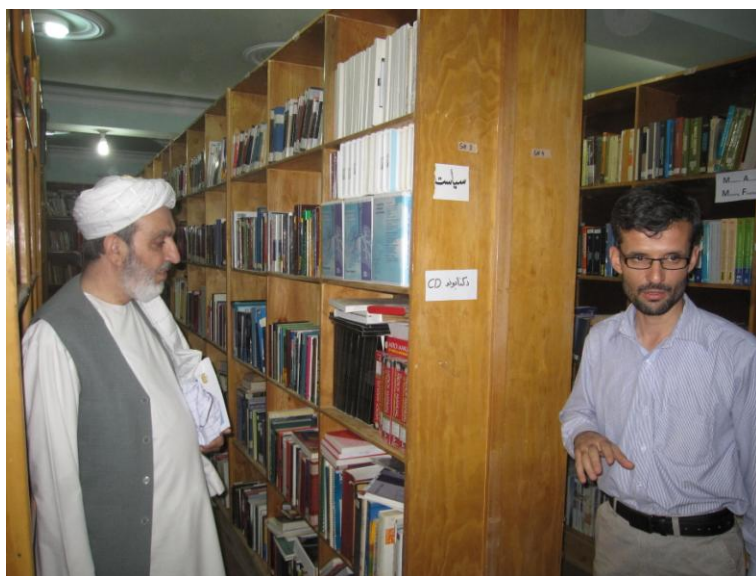
هغه وخت چي شهيد عبدالمجيد بابي (۲۰۱۰ ع شهيد) د کندهار اطلاعات وکلتور رئيس وو، زماڅخه وغوښتل سوه چي د کندهار د ځينو هغو علماوو ليست ورته برابر کړم چي قبرونه ئې بايد جوړ او شنختي پرودرول سي. داليسټ ماله کاناډا څخه ورو لېږه او په هغه کي مي د ښار هغه مستحق علماء وروپېژندل چي مقبرې ئې معلومي وې، خويائي له سره شنخته نه درلوده، يائي دوخت په تېرېدو سره مقبرې نرېدل وې اوله سره ئې ودانېدل غوښتل. هغه وخت سرکار ددغه ښک کار له پاره څه بودجه هم تخصيص کړې وه. دهغې پروژې درک بيا معلوم نه سواو دبابي صاحب نوم هم حواشود شهيدانو په ليست کي وکيښ. اوس د کندهار له مسئولو چارواکو څخه غوښتنه داده چي پردغه خير باقي کار باندي اقدام وکړي او ځانونه ددو عاوو مستحق وگرزوي.

دمی پر پنځمه د ما پښين پردروېجو حضرت ولي خان تيلفون راوکړ او د پوهنتون د بېلابېلو څانگو د کتلوله پاره ئې د کندهار پوهنتون د علمي مرستيال ښاغلي عبدالنواب بالا کرزي بلنه راوړسوله. بالا کرزي صاحب د کندهار له ځوانو تحصیل یافته وو څخه يوم نور، پروطن مين او پخپل تاريخي رسالت پوه افغان دئ. په خارج کي ئې لوړ تحصيلات کړي دي او پرانگرېزي ژبه باندي پوره تسلط لري. ددوی کورنۍ په کوچني بالا کرزي اوسېدله او اوس ئې هم څو کوره لاهورې اوسي. ددوی اکاډرواښاد سنا تور صاحب عبدالرزاق خان بالا کرزي زماشناوو.

دهمدې ورځي دمازيگرپرڅلورنيمو بجو پوهنتون ته ولاړو. دکندهار پوهنتون بېلابېل ډيپارټمنټونه او پوهنځي مي دښاغلوبالا کرزي، انجنير شير شاه رشاد، عبدالرحمن بابي، حیات الله رفيقي، حضرت ولي او نورواستادانوپه ملگرتيا وکتل. دپښتو څانگي دوهم ټولگي موهم وکوت اوله محصلينو سره موله نژدې خبري وکړې. دپوهنتون کتابتون، دعلمي شوراتالار، دکمپيوټرڅونه اونورې دپادوني وړول. دغه راز ټي دافغانستان په سطحه کي دلومړي ځل له پاره دکارموندلو څانگه (Career Centre) فعاله کړې وه. په دغه څانگه کي ټي له محصلينو سره دکارموندلو اوريزومي (resumee) کښلوپه برخه کي مرسته کوله.

يوه خلو بښتي په وطن کي

ښاغلی عبدالنواب بالا کرزی او هوتک
د کندهار پوهنتون کتابتون

بالا کرزي صاحب پر نوي جوړېدونکي لایراتوار باندې د نامه ایښوولو په باب مشوره وغوښتله. ما دارواښاد محمد صادق خان نوم ورته پېشنهاد کړ. صادق خان مرحوم د کندهار له ډېرو موفقو اولایقو ښوونکو څخه وو او په دغه ولایت کې ئې د لایراتوار د بنسټ ایښوونکي ویاړ درلود. دا استاد محمد صادق خان شهید دغه لاندې عکس زما سره ووچي په ۱۳۳۸ ش کال اخیست سوی دی.

له کيڼي لوري:

استاد مولانا محمد اکرم خان، استاد محمد صادق خان،

ددغي کتنې په جريان کي مود علامه رشاد بآباد مقبرې زيارت هم وکړ.
ددغه زيارت په محوطه کي اوس داستاد نوميايي، عبدالهادي ريشا،
عبدالهادي هاند، محمد ناصر نصرت، عبدالمجيد بابي او غلام حيدر
حميدي (بناروال) قبرونه سته چي زياتره ئې په پاڅه ډول جوړسوي او
شنختي پردړول سوي دي.

دکتنې په پای کي مي په مخصوص کتاب کي، په داسي حال کي چي
برق نه وو او د بڼا غلوسيد احمد قانع او حضرت ولي دلایي تيلفونو د
خرا غور و ناته لاسليک وکړ او دغه خلوريځه، چي په هغه گړي مي جوړه
کړه، ورته وليکله:

ودانوي چي پوهنتونونه
راته روزي چي زلمي کدرونه
دمچېدودي، دافتخاردي
دغه لاسونه، دغه مغزونه

يوه خلو بښتي په وطن کي

له ښي خوا: ښاغلی عبدالرحمن بابی، ښاغلی بالاگرزی او هوتک

د کندهار برېښناپه اوسني وخت کي د دغه ولايت جدي موضوع ده او د ښار اوسېدونکي د څو کلونو راهيسي د کجکي برېښناپه اميد منتظر پاته سوي دي. د ښار له خلکو څخه مي اورېدل چي د کجکي برېښنا په راوستلو کي عمدي ناغېرې کېږي او امنيتي مسايل ئې هسي پلمه گرزولې ده. د ښار اوسېدونکو د برېښنا رياست درئيس ښاغلي انجنير فضل احمد خان پروتندوستی او پاکنفسی باندې بشپړ اعتماد درلود او ويل ئې چي دغه شخص په بېلابېلو نظامونو کي دکار په ډېرو سختو شرايطو کي خپله وظيفه په پوره ايماندارۍ سره سرته رسولې ده خودا چي "له يوه لاسه ټک نه خپږي" او دکابل مقامات هم له کندهار سره د موراو ميرې چلند کوي، ځکه نو د ښار خلک د برق له ستونزو سره مخامخ دي. د ښار په زياترو کورو کي خلکو جنرېټرونه او د (مولد) په نامه يو راز بيټري اېښي وې چي د تنوير له پاره ئې کارځني اخيست.

يوه خلو بښتې په وطن کي

انجنير فضل احمد خان په کابل او کندهار کي دخولسيزو راهيسي د برېښنا رياست درئيس په توگه کار کړی دی او اوس په دې نژدو ورځو کي تقاعد ته سوق سوی وو.

ماچي به د برېښنا په برخه کي دخلکوشکایتونه اورېدل، داسي فکر به مې کاوه چي زه د پنځوسو کالو پخوا کندهار کي اوسم. هغه وخت به هم له برق څخه شکایت ترېل هرڅه ډېروو. د کندهار يو محلي شاعر ارواښاد محمد صديق ادبيار خو پر برق باندي يو شعر جوړ کړی وو، چي ښه ډېر کلونه دخلکو په خولو کي وو.

دمي پر شپږمه د کندهار ادبي انجمن يوشمېر غړي کورته راغلل او د "غاثول" په نامه ئې دخپلي دوې مياشتنۍ خپروني څوگڼې چي په يوه مجلد کي ئې گڼډلې اوزمانامه ته ئې اهداء کړي وې، را کړې. پر ورځنيو ادبي موضوعاتو او ژبنيو ستونزو مو اوږدې خبري سره وکړې. ددغي خپروني گڼې اوزمانور کتابونه مې د پوستې له لاري کاناډا ته راولېږل. دهغو درار سپدل و تر وخته پوري ددغي خپروني په باب دويلوڅه نه لرم. په دغو شپو کي د کندهار هو او ورو ورو گرمېدل. د وري وبادونه هم زيات ول. خلکو ويل چي دا د تود پخېدو گرمي ده او هر کال په دغو ورځو کي زياته گرمي وه. زه چي دمهاجرت په پيل کي په کراچي (سندھ) کي اوسېدل، هورې به ئې ددغو ورځو گرمي د آم (Mango) د پخېدلو گرمي بلله.

دمي پراوومه، يعني کندهار ته زمات راتگ نهه ويشت ورځي وروسته مې ايله دونه موقع پيدا کړه چي دخپل اعتياد په حکم پر کتاب پلورنځيو باندي وگرزم. په سهار کي مې دارگ کتاب پلورونکو او په سردار مدد خان چوک کي مې افغان کتاب پلورنځي ته سرورښکاره کړ او دخپلي خوښي څو کتابه مې رانيول. تر هغه وروسته مې په صرافي

يوه خلو بښتي په وطن کي

مارکيټ کي د حاجي ظاهر جان تجارتخاني ته سرورايسته کړې. دمېلمستيا عکسونه اوسي ډي گاني ئې راکړې. په دغه مارکيټ کي مي په تصادفي توگه خپل هم صنفی اغامحمد خان وليد. دی دهغه وخت د پوليسواکاديمي لوستې ده او د پوليسو افسرو و. اوس تقاعد دی. د تېرو وختو په ياد موبنه او د مجلس وکړې.

د صرافي مارکيټ د سردار مدد خان چوک جنوب ته پخواني توپخاني چوک ته نژدې واقع دی. د مارکيټ د ښار د اسعارو ستر مرکز دی. په افغانستان کي تر اوسه لاهم لويې تجارتي راکړي ورکړي په ډالريا کلداره سرته رسېږي. پخوا ورځنۍ سوداوي هم په ډالري کېدلې. خواوس په ورځنيو پولې راکړو ورکړو کي د افغانۍ رواج زيات سوی وو. په دې برخه کي يو کيسه په دې ارزي چي وئې ليکم:

کورته په ريکشا کي روان وم او ريکشاوان ته مي د افغانۍ د نه لرلوله اسسته د سلو کلدارونوټ ورکړ. په لږڅه درد سره ئې مخ راواړاوه اوراته وئې ويل: "چي تاسي هم کلداري راکړئ، نوله نورو خلکو څه گيله ده". ما په يوڅه خجالت آمېزه توگه ورته وويل: "وروره! باور وکړه چي دم درحاله افغانۍ راسره نه وې". غوښتل مي چي ورته ووايم چي زه له خارجې راغلی يم او د اکلداري له پخواني سفرڅخه راسره پاته وې او غوښتل مي چي له ځانه ئې ليري کړم. ده لکه زما دمغز خبره چي ئې اورېدلې وي، راته وويل: "درېو هېرم چي له هاخوا راغلی يې، خوموږ ته دا ټولي سرگردانۍ له دغو کلدارو او کلدار خېلوڅخه راپېښي دي". ما بيا په غذرو رته ويل چي زما سره اوس نوري پيسې نسته، کورته چي له خيره سره ورسېدو، افغانۍ به درکړم. سړي په خندا راته وويل: "تاسي خوبه پرموږ دمېلمستيا حق لرئ، زما پيسې دي په مېلمستيا کي درپاته وي، خو کلداري دي نه کوم". سړي زما له فوق العاده زيات ټينگار سره سره يوه حبه هم راڅخه وانخيستله او وريائې تر کوره پوري

يوه خلو بښتي په وطن کي

ورسولم او په مینه ئې خدای په امانې راڅخه واخیستله. ماله خان سره
خپل یو بیت تکرار کړ:

له دې ښاره نظرمه اړوئ خلکو
پکښې اوسي اوس لاهم خونازولي

په دغه شپه د حضرت ولي خان کره مېلمه وم. مېلمستیا ته د پوهنتون
پر مرستیال ښاغلي بالا کرزي صاحب برسېره نور استادان هم دعوت
سوي ول. د پوهنتون د انجنیرۍ پوهنځي استادانجنیر احمد شاه هم
راغلي وو. دی په مشرقي لېسه کې زما شاگرد وو. تر اندازې زیات
احترام ئې راته څرگند کړ. انجنیر احمد شاه، چې له نامه سره اخندزاده
لیکي، د کندهار دیوه درانه علمي شخصیت مرحوم قاضي عبدالعلي
اخذزاده کړوسی دی. ددوی کورنۍ د کندهار په ښکاره دروازه کې
مېشته وه. دی د کابل پولیتخنیک انستیتوت څخه په ۱۳۲۱ ش کال

د دسترخوان په مخامخ سرکي د کین لوري اول تن چي توره لنگۍ ئې تړلې
ده، انجنیر احمد شاه دی.

فارغ سوی دئ. له ۱۳۷۹ش کال څخه بیا ترننه پوري د کندهار پوهنتون په انجنیري پوهنځي کي داستاد په توگه دنده لري او د تخنیکي رسم مضمون تدریسوي. په خپله رشته کي تالیفات هم لري چي یو دوه ټوکه ئې ماته هم را کړل.

دمی پراتمه مي د کندهار له "هیواد" تلوېزيون سره ادبي مرکه وکړه چي دمي پرلسمه د شپې پر لسو بجو ئې له تلوېزيون څخه خپره کړه. تر مرکې وروسته مي د دغه تلوېزيون له مسئول ښاغلي ناصر هوتکي سره دده دکار په دفتر کي وکتل. دی دکابل دئ او منور دانشمند سړی دئ. پرمېزباندي زماد کتاب "پرمعيارې ژبه دمعيار په ژبه يوه څېړنه" لومړی چاپ ورته پروت وو. په خورا علاقمندی سره ئې دهغه پرمطالوبو باندي تبصرې وکړې او ماته څرگنده سوه چي د ژبي د سوچه کولو په باب مونږيات ډېر سره ورته ول. ده په دري ژبه کي هم د دغه راز بي سرونېکړه لاسوهنو څخه شکایت درلود او درهنورد زریاب پرنیولو گیزمونو باندي ئې سخت انتقادونه کول. دی له دې بابت ډېر متاثر وو چي هغه پخوانی خوربه دري ژبه اوس د ځینو بي مسئولیتو قرباني سوې او د مسخ کېدلو پر خواروانه ده. ناصر هوتکي د هیواد تلوېزيون د مشر په توگه درې میاشتي مخکي ټاکل سوی وو. زما سره ئې فوق العاده محترمانه وضع وکړه چي ددغي لیکنې له لاري کورودانی ورته وایم.

هیواد تلوېزيون شخصي تلوېزيون دئ او په قیوم خان کرزي اړه لري مرکز ئې په عینو مېنه کي دئ.

زما مرکه د دغه تلوېزيون له لاري خوشېې نشر سوه.

يوه خلو بښتي په وطن کي

دمی پراتمه ماښام مي دافغان تورک لېسې له تورکي مدير او يوه استاد سره دانجنير عبدالهادي په کورکي وکتل. ددغی لیسې مدیر یو ځوان تورکی وو او په روانه فارسي ئې خبرې کولې. افغان تورک لېسه د کندهار له ډېرو ښوولېسو څخه ده او زده کوونکي ئې د افغانستان او منطقي په سطحه کي ښه ځلېدلي دي. زما د لېسې دوخت استادان ښاغلی نورالحق خان او ښاغلی غلام محمد خان ددغی لېسې په پرمختگ کي ښه پوره ونډه لري. استاد حاجي نورالحق خان او استاد غلام محمد خان اوس هم په کندهار کي اوسي او مائې پخپل دغه سفر کي له بده مرغه د ملاقات نېکمرغي ونه موندله. پاک خدای دې ژوندی لري. د کندهار د معارف له ډېرو لویو مخکښو استادانو څخه دي. په ډېرو سختو شرایطو کي ئې ددغه ښار د بېچیانو په روزنه کي د تندې خولې توبیې کړي دي.

تل تر تله په ښه نوم پایي ښاغلي.

دمی پر لسمه مازيگر د مستقبل کلتوري مرکز ته ورغلم. کتابتون مې وکوت. مسئولینو ئې راته وویل چي په دغه مرکزي زده کوونکو ته مذهبي او عصري تعالیم ورکول کيږي.

ددغه مرکز د ودانۍ په یوه برخه کي ئې یوه ډېره شاعرانه باغچه جوړه کړې وه. په باغچه کي رنگارنگ گلانو او په قفسو کي د ساتل سوو مرغانو رېزونو د باغچې ښکلا څو چنده زیاته کړې وه. تر ناوخته ماښام پوري مو پر هغه کوچنوتي تخت باندي ، چي د باغچې په یوه کونج کي جوړ کړی وو ، د گلانو له وږم او د مستقبل کلتوري مرکز د مسئول له جالبو کیسو څخه ښه پوره خوند واخیست.

يوه څلوېښتي په وطن کي

دمی پردوولسمه بیاناروغه سوم اوداوارخبره انټي بیوتیک ته ورسېده. سره تبه راپوري وه. دمی پردیارلسمه په کندهارپوهنتون کي د انجنیرشېرشاه رشادپه نوبت یوه غونډه جوړه سوې وه اومادناړوغی له اسیته پکښې برخه وانه خيستلای سوه. دخیل جان سروري پرلاس مي خپل عذروولېږه. انجنیرصاحب شېرشاه سمدلاسه ټیلفون راوکړاوددواوډاکټرالېرلومسئله ئې راته وویل. مامنه ځني وکړه ځکه دوارارسېدلې وه. خلیل جان په دغه ورځ دمرحوم مولاناابوالوفاء صاحب هغه لیک کورته راوړی وو، چي یو وخت ئې له دکن حیدرآباد څخه ارواښاد علامه رشادته رالېږلی وو. ددغه لیک متن ئې تایپ کړی وو اوماورسره له اصل مکتوب سره مقابله کړ. دځینوځایوپه لوستلو کي ئې چي مشکلات درلودل، هغه مي ورته حل کړل. دلیک دمقابلې په وخت کي څوپلاخلیل جان زماناروغ حالت په کتلوسره راڅخه وغوښتل چي داکاربه بل وخت ته پرېږدو. خوماته دابوالوفاءصاحب مکتوب ډېرپه زړه پوري وواوسباته مي پرېښوولای نسوای. په مکتوب کي دافغانستان دهغوپښتنوعلماووپه باب معلومات ورکړه سوي ول، چي په هندوستان کي ئې دتدریس چاري مخ ته بېولې وې.

کندهارته دراتگ په لومړیوورځوکي گران پتیال دطلوع افغان اخباردنوي یمي (یونوي یمي)کاليزي اودپښتواوفارسي دپوان لرونکي کندهاري شاعراسلم لون دسیمینارونویادونه راته وکړه اوزیاته کړه چي په کابل کي ئې له ښاغلي هیوادممل صاحب سره په دې باب خبري کړي وې. دده له خولې چي هیوادممل صاحب له دې اسیته خوښي ښوولې وه چي په دغوسیمیناروکي به زه (هوټک) هم برخه واخلم. دسیمیناروورځي ئې دثوردمیاشتي ۲۵ - ۲۶ ورځي ټاکلي وې. ماهم دخپل سفرپروگرام له همدې نېټوسره عیارکړاودثورپر۲۷ مه مي کابل ته ټکټ واخیست. دثورپر۲۴مه دشپې ډاکټرتوریالي ویساتیلفون راوکړچي سیمینارونه دثور۲۷ مي او۲۸ مي ته وځنډېدل.

يوه څلوېښتي په وطن کي

د سيمينارو د څنډ په خبره زه په دغه ورځ دنورو کسانو له خولې هم غوړېدلې وم اوراته ويل سوي ول چي له کابل څخه سيمينارته راتلونکو کسانو ته نور مهم کارونه پېښ سوي دي اوسمينارونه بايد ورته معطله سي. ماچي يوه مياشت وړاندي له کندهار څخه کابل ته، له هغه ځايه دوبي ته، له دوبي څخه لندن ته او بيا ورپسې کاناډا ته د سفريټول پروگرام د همدې سيمينارونو له لومړنيو نېټو سره عيار کړې وو، راته مشکله سوه چي په دغو سيمينارو کي برخه واخلم. که څه هم دواړو ته مي لږوډېره تيارې هم نيولې وه. ښاغلي ويساته مي خپل د سفر عذرو وايه او دهغوی له بيا بيا ټينگار سره سره مي له بده مرغه ونه کولای سول چي ورته معطله سم. هغوی ته مي وويل چي افغانستان د ناڅاپي حوادثو د پېښېدو ملک دئ او دا څوک تضمينولای سي چي مقاماتو ته دي کوم بل مهم کار پېښ نه سي اوسمينارونه دي بيا يو څو ورځي ورته وځنډېږي! ماته پخوا لاهم ځينو کندهاريو فرهنگيانو شکايت کړې وو، چي د کابل مقامات بس څو محدود دي ورځي مخکي حال راوکړي، چي پر پلانی موضوع سيميناردئ، ځانونه ورته آماده کړئ، موږ هم درروان يو. سيمينارته ابله څه خاوري ايرې برابرې سي او د کابل مېلمنو ته هم ورځ دوي د تفريح زمينه مهيا سي. ماته د دغه راز خبرو او وړېدل د خواشيني وړ دي. په دغه ورځ مي ارواښاد سردار داود خان شهيد ته د زړه له کومي فردوس جنت ته د داخلېدلو د وعاکړه چي دده په وخت کي افغانستان د داسي شاندارو علمي سيمينارونو شاهد وو، چي بيا به ئې ساري گوره په کومو پېړيو کي تکرار سي. سمدلاسه مي په دغو سيمينارو کي خپل نه گډون د نصيب پرغاړه ورواچاوه او دا خود ذهني آرامش له پاره خوراښه وسيله هم ده.

د مې له څور لسمي څخه مي کاناډا ته دبیرته تگ تيارې پيل اوله دوستانو سره مي دخداي په امانۍ په نيامت تيلفونونه شروع کړل په

يوه څلوېښتي په وطن کي

دغه ورځ ښاغلي فريدميونيدي تيلفون راوکړچي دمی پر ۱۲مه دچارشنبې په ورځ دکابل له لاري دوبي اوبياامريکاته روان دئ. کابل ته زما دتگ ورځ هم همدغه ورځ وه اودسفرالوتکه موهم يوه وه. په کندهار هوايي ډگرکی مودليدلو وعده سره وکړه. په دغه ورځ ښاغلي عبدالعلي رسولزاده له سويډن څخه دايميل له لاري دميرزاحنان بارکزي په يوه بيت کی دسېلابونودبې نظمۍ په باب پوښتنه طرحه کړې وه چي جواب مي ئې په همدغه ورځ ورولېږه.

په همدغه نېټه دښپې له خوانښاغلي صحاف، ښاغلي نجيب الله هوتکي اودروهي ادبي بهيرخونورغري کورته راغلل. دبهيرپه غږوکي درحمت الله رحمت په نامه يوځوان شاعرهم وو. رحمت الله خپل خوشعري داستانونه راته واوړول چي دښاغلي جهاني په تقليدئې دپندوعبرت پخوانۍ کيسې په نظم ويلې وې. گران رحمت ښه استعدادلري. دمالجات په ريگي کلاچه کي اوسي اوژبه ئې سوچه کليوالۍ پښتوده. خوراشاذاونا درلغات ئې په شعرکي راوړي ول. په دغه شپه صحاف صاحب د عبدالرحيم هوتک ددېوان ديوي خطي نسخې بشپړه کاپي هم راکړه.

دمي پرشپاړسمه دسهارپرڅه کم نهوبجومې دکندهار هوايي ډگرڅخه په کام ايرالوتکه کي مخ پرکابل سفرپيل کړ. په الوتکه فريديجان ميوندي هم راسره وو. څه کم لس بجې وې چي کابل ته ورسېدو. دکابل په هوايي ډگرکي بکسونوته ډېروځنډېدو. که دفريديجان ميوندي خوږې کيسې اودپخوانيو سرگذشتونويان نه وای، دغه وخت به پرموږدواړوباندي ډېرغمېدلی وای. له زيات وکم دوو ساعتو انتظار وروسته راته وويل سول چي زموږ بکسونه ئې له کندهارڅخه راخيستي نه ول. علت ئې هم داراته ووايه چي دالوتکي وزن په زياتېدئ؟! راته وويل سول چي سېاسهارراسی، بکسونه به موله

يوه خلو بښتې په وطن کي

کندهاره په بله الوتکه کي رارسېدلې وي؟ په زړه کي مي وويل چي دا خبري نوزمورپه ملک سته، ډېرچورت به نه خرابوو. ښه دئ چي په همدانن ورځ مي ددوبۍ دتگ پلان نه ووجوړکړئ. له ميدانه راووتلو.زه دخپلي خوږځي له زوی احسان الله جان بري سره کورته روان سوم او فرید میوندي ته رحيم الله هيلمندی راوتلی وو.

احسان الله جان بری خورالایق زلمی دئ. دطب تحصیلات کوي او پخپل انستیتوت کي عمومي اول نمره دئ.

په کابل کي مي دوې شپې تېري کړې. ټول وخت مي دخپلي کورنۍ له غړوسره لیدنو کتنوته ورايستلی وو. ځایونه ليري ول، یو کورپه کلوله پشته کي، بل په خیرخانه کي، بل په کلاچه کي، دانوته سره رسوه. په دغه ترڅ کي یوڅه وخت دکابل ښارنوته هم وروایست اود مرغ فروشی. کوڅې ته ولاړم. دعلامه حبيبي کتاب پلورنځي ته مي هم سرورښکاره کړ. حاجي احمدپه دوکان کي نه وو. په دوکان کي ناست زلمي راته وويل چي کومي فاتحې ته تللی وو. دباران په شرپ کي مي دکلوله پشته په نیامت په چارراهي صدارت کي یو بشپړ ساعت دسړک پرغاړه تېرکړ. داول ټکسي والا کراهیه یوڅه زیاته راته وایسېدل. دسفرپه وروستیو شپو کي خودمسافر جیب خالي سوی وي او بې ځایه سرانبتوب شړوکړي. ما هم له ټکسي والا سره چنې پیل کړې. هغه لکه چي دونه وخت نه درلود په منډه راڅخه تېرسو. بیامي نو چي هرڅه وکړه، شل مي نه کړه او په هغه نونسو پسي مي ارمان کاوه. هر ټکسي ته چي به مي لاس پورته کړ، یابه ئې نته وکړه او هیڅ به ئې ونه دراوه، یابه ئې ویل چي زما داستوگني سیمي ته نه ځي. په دې کي یو ساعت ووت. آخر مي له ځان سره ری وواهه چي هلکه! شپه دي لکه چي دلې تېره کړه، پلار د خو غرانو گوډوم، هسي ئې ورکوه، لږوډېرته ئې مه گوره، ځان ترکوره پوري رسوه. خوبالاخره یو ټکسي راته ودرېداو زه هم دپیسوله

پوه خلو بښتې په وطن کې

پوښتلو پرته دشاچوکۍ ته ورپورته سوم اوورته ومي ويل : " کلوله پشته ميرم، بيا در ". کور ته مي دتگ په لارکي پر خپل غير مترقبه سرابنتوب باندي په زړه کي په کټ کټ خنډل. کله کله خو به ټکسي وان لاهم پخپل ذهني مصروفيت راڅخه پوه سواو دموتړپه هنداره کي به ئې دسترگو تر بعلو راته کتل. هرومرو به ئې په زړه کي داپوښتنه ورگړېدل چي ددې سړي ولي له خپل ځان سره دونه سات تېردئ !

پرلارچي مي دکابل کوڅواو جادوته کتل ، نووودانيوته مي کتل، راز راز خلکوته مي کتل ، راته څرگنده سوه چي نه کابل هغه کابل وو ، چي ماليدلي وو او نه کابليان هغه کابليان ول چي ما پېژندلي ول.

دمي پر ۱۷مه کي بکس له کام ايرد فترڅخه (کابل هوايي ډگر) څخه راوړ. دسباله پاره مي مخ پرکاناډا دسفر ترتيبات ونيول.

کندهارته مي روهيال ته مي تيليفون وکړاو دټاکل سوي سيمينار پوښتنه مي ځني وکړه. راته وويل چي له کابل څخه استاد شيون صاحب، هيوادمل صاحب، دکتور لطيف بهاند صاحب، پوهاند باوري صاحب، انځور صاحب اولېوال صاحب اوڅو نور کسان راغلي ول. داسلم لوني سيمينار تېرسواوسباد طلوع افغان سيمينار دئ. ددغو دوستانود نه ليدوارمان مي پرزړه پاته سو. دغسي موقعگاني کله کله پېښېږي. خو ځان راته مقصر ځکه نه ښکارېدئ چي دسيمينارو ځنډ د دوی له خوا پېښ سو.

دجمعي په ورځ (۱۸ می ۲۰۱۲ع) دکابل له هوايي ډگر څخه دماښام پر شپږ بجې وپنځوس دقيقې مخ پردوبۍ دصافي ايرلاين په الوتکه کي والوتواو ددوبۍ پروخت دماخستن پر نهه نيمې بجې ددوبۍ نړۍ وال هوايي ډگر ته ورسېدو. صافي ايرلاين دافغانستان په هوايي شرکتوکي

يوه خلو بښتې په وطن کې

نسبتا ښه شرکت دی. الوتکې چې بدې نه دي اوسرویس چې هم ښه وو، په نس چې ښه ماږه کړو. په هوايي ډگر کې مې د سباله پاره دالاماره هوايي شرکت بورډینگ پاس واخیست او د شپې تېرله پاره د همدغه میدان په (Dubai International Hotel) کې د شپې تېرله پاره کوټه ونيوله. د اهوتل ډېر لوکس خویځي گران هوټل وو. دیوې رسالې د چاپ پیسې راڅخه واخیستلې. خومابله چاره نه درلوده. درویشته ساعته انتظار په بل ډول نسي تېرېدلای. په هوټل کې د اړتیا ټول وسایل، تلویزیون، انټرنیټ، دمختصري ناشتاله پاره داوبو ایشولولونې، راز راز قهوی گاني، دیادانېت اخیستلو اوڅه لیکلوله پاره مېزو چوکۍ او د لیک لېږلوله پاره هر راز قرطاسیه اونودامکانات موجودول. شپه مې ښه په استراحت تېره کړه. سباته د ناشتاله پاره لاندي منزل ته کښته سوم او ترچای چښلو وروسته بیرته اطاق ته راوختم. په اطاق کې مې د خپل خلو بښت ورځني سفر خاتمه په دې ډول وکښله:

د کندهار ښار په تعمیراتي لحاظ پراخ سوی دی، نفوس چې څو چنده ډېر سوی دی، د ښار د شاوخوا اولسوالیو او د گاونډیو ولایتو خلک ښار ته راکوچېدلي دي. ځینې چې د امنیتي ملحوظاتوله اسیته اوځینې چې بیا په ښار کې د کار کولوله خاطره راکډه سوي دي. په ښار کې ترافیکي ازدحام تراندازې زیات دی. د ښار اجتماعي، اقتصادي او کلتوري ترکیب پردابله رااوښتی دی. داسي نوي خانان، نوي مخور، نوي سوداگر، نوي متنفذین، نوي معتبرین منځ ته راغلي دي چې څو کاله پخوا نه دوی چاپېژندل، نه چې کورنۍ په ښار کې مشهورې وې. د پخوانیو پېژندل سوو مخورو او سوداگر کورنیو څخه وډېر محدود کسان اوس په ښار کې پاته دي. زیاتره چې یا په گاونډیو هیوادو یا پاکستان یا ایران کې اویاهم په اروپا او امریکا کې اوسي. مشران چې وفات سوي دي او کشرانو چې دهماغو هیوادو خوی وبوی اخیستی دی. داد

يوه خلو بښتي په وطن کي

خواشینی خبري دي خو واقعیتونه دي. دهیوادد کونډو ورنډو په پیسو روزل سوي کسان تروطن دباندې پاته سوي دي، یاپاته کېدلو ته اړسوي دي. دغه راز خبري نوري هم د کښلوسته خوبېرېرم چي دلوستلو به نه وي.

د خپلي سفرنامې په پای کي پرځان لازمه بولم چي ووايم زه د ټولو هغو ښاغلو د احسانونو او قدردانيو مرهون یم چي مائې په وطن کي دمجلس اولیدنو کتنو ویاړموندلی دی. ټول دي د پاک خدای په نازولو کي وشمېرل سي.

ټاکل سوې وه چي له دوې څخه به ما پښین مخ پرلندن رهي کېږو، خوالو تکی څه عوارض پیدا کړل او مازیگر قضاله دوې څخه راوالتو. لندن ته پر سیمه ییزوخت د شپې پر یوولس نیمي بجې راوړسېدو او په داسې مې مخ پر ټورنټو ونيو او د سهار پر لس بجې مع الخیر راوړسېدم.

تر دې اوږده سفر وروسته مې بیرته خپل یکنواخته ژوند شروع سو.

د کندهار خلکو به پخوا یو وراشه درلوده چي "خواره بازاری، هغه ته هغه خواري" بیرته د خپل کور په زېږانه کي چي اوس ئې مورې مهاجر لاهم بېسمنت بولو، د خپل کارمېزته کښېنستم، قلم ته مې رنګ واچاوه او

يوه خلو بښتې په وطن کي

زما دکارمېز (د جون شلمه ۲۰۱۲ع)

کتابونه مي پرځان را وگرزول. دوه درې دېوانونه مي له ځان سره راوړي دي، هغه بايد ترتيب او تحشيه کړم، د پښتو متون سمېدل غواړي دوهم ټوک له پاره مي ښه پوره يادښتونه اخيستي دي، داهم پخېدل غواړي او ددې پرڅنگ خپلي انبوهۍ هم راته پرته دي چي که دژوند پرمېنه وم، کلونه کلونه مي مصروف ساتلای سي. مېرمني ته مي وويل چي دژوند اختيار خو زموږ په واک کي نه دئ مگر که غواړي چي دمرحوم ملاعرب اخند خبره "په عالم کي داسبابو" زما ژوند نور هم څو کلونه اوږد کړي، دخپل ورځني خرڅ خرڅه هره ورځ ځوايکۍ سپموه اوماته ئې وطن دسفر دټکټ اخيستلو له پاره راساته. راته وپويل: "دورې دي لکه چي خورا ډېرسات تېرسوی دئ!"

(پای)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library